

*Forskarutbildningen
inom det språkveten-
skapliga området*

En utvärdering

**Forskarutbildningen inom det språkvetenskapliga området –
En utvärdering**

Högskoleverkets rapportserie 1996:9 R

Producerad av Högskoleverket i april 1996

Innehåll: Avdelningen för utvärdering och kvalitetsarbete

Form: Informationsavdelningen

Tryck: AB PP print, Stockholm, april 1996

Innehåll

1	Högskoleverkets förord	4
2	Bedömarens förord	7
3	Sammanfattning	8
4	Uppdraget	12
5	Förändring av synen på forskning och forskarutbildning	15
6	Bedömning av forskarutbildningens resultat under perioden 1984/85 - 1992/93	17
7	Bakgrundsbeskrivning och statistiska uppgifter	23
8	Rekrytering	28
9	Utbildningsprocessen	32
10	Avhandling och disputation	44
11	Arbetsmiljö. Arbetsplats	49
12	Avrådande, avregistrering	51
13	Ekonomi på institutionerna	53
14	Ekonomi för de forskarstuderande	55
15	Arbetsmarknad	57
16	Referenser	61
17	Bilaga 1. Avhandlingstitlar 1984 - 93	62

I Högskoleverkets förord

Utvärderingen av forskarutbildningen inom det språkvetenskapliga området initierades av dåvarande Kanslersämbetet våren 1994 efter samråd med dekanerna för de humanistiska fakulteterna (språkvetenskapliga sektionerna). Bakgrunden var bl.a. en oro över långa studietider, många studieavbrott och det i flera fall låga antalet avhandlingar.

Utvärderingens huvudsakliga syfte har varit att mot denna bakgrund bedöma den språkvetenskapliga forskarutbildningen, ge underlag för handledare, institutioner och fakulteter i deras kvalitets- och utvecklingsarbete, ge förslag till förändringar samt att för statsmakterna beskriva väsentliga systemfaktorer och ge förslag till eventuella åtgärder inom dessas ansvarsområde som kan förbättra förutsättningarna för forskarutbildningen (se vidare kapitel 3). Däremot har uppgiften inte varit att bedöma avhandlingarnas kvalitet. En förteckning över samtliga avhandlingar som utgivits under läsåren 1984/85 - 1992/93 återfinns i bilaga 1.

Utvärderingsprojektet har letts av universitetsdirektör Christina Stendahl, Göteborgs universitet. Ansvarig från Kanslersämbetet/Högskoleverkets sida har varit numera programansvarige Staffan Wahlén. Till projektet har vidare varit knuten en bedömningsgrupp bestående av professor Bengt Sigurd, Lunds universitet, dr. Elisabeth Engdahl, Reader, University of Edinburgh samt professor Lars Johansson, Universität Mainz. Vidare har en referensgrupp utsedd av de humanistiska fakulteterna (språkvetenskapliga sektionerna) svarat för kontakterna med fakulteterna.

I enlighet med projektplanen har utvärderingen tillställts dekanerna (motsv.) för de humanistiska fakulteterna (språkvetenskapliga sektionerna) för kommentarer.

Bedömningsgruppen och projektledaren svarar för de bedömningar och förslag som redovisas i utvärderingen, som överlämnats till Högskoleverket. Förslagen vänder sig dels till statsmakterna, dels till berörda

universitet. Högskoleverket har i detta sammanhang inte funnit anledning att för egen del ta ställning till dessa. Förutom att publicera denna rapport avser verket att kalla företrädare för fakulteterna och institutionerna till en uppföljning av utredningen i slutet av augusti 1996.

Det bör i detta sammanhang betonas att utvärderingen skall ses som ett av flera underlag för fakulteternas och institutionernas förbättringsarbete. Det ankommer nu på alla berörda intressenter inom respektive universitet att ta ställning till utvärderingen som ett led i det förbättringsarbete som kontinuerligt pågår vid lärosäten.

Flera av de förslag som framförs i denna utvärdering beträffande den nationella nivån kräver vidare överväganden. På några punkter aktualiseras åtgärder och problem som har med forskarutbildningen mer generellt att göra. Vissa av dessa frågor är redan föremål för överväganden, andra har diskuterats tidigare. Så har t.ex. frågan om finansiering av forskarutbildningen nyligen behandlats i Utredningen om översyn av studiefinansieringssystemet i forskarutbildningen (STUFO) vars betänkande överlämnades till regeringen av Högskoleverket den 7 december 1995.

Diskussionen om avregistrering av forskarstuderande som inte genomfört sina studier på ett kvalitetsmässigt och tidsmässigt acceptabelt sätt har aktualiserats genom att en forskarstuderande vid Stockholms universitet avförts från studierna. Justitiekanslern har nyligen i ett beslut (1996-02-29) yttrat sig i ärendet i anslutning till ett beslut av samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden vid Stockholms universitet. Han har därvid uttalat att han anser att det är rimligt att Högskoleverket ”med sin kännedom om aktuella förhållanden och i kraft av sin tillsynsfunktion, överväger och med berörda lärosäten diskuterar de problem som kan finnas och de åtgärder som eventuellt bör vidtas för framtiden”. Högskoleverket avser att i särskild ordning behandla denna fråga.

När det gäller utvärderarnas övriga förslag om resurser och resursfördelning kan överväganden behöva göras både på central och lokal nivå. Detta berör exempelvis förslaget om ökning av fakultetsanslaget för att finansiera lokaler och utrustning åt innehavare av doktorandtjänster samt de särskilda problem som identifierats rörande Umeå universitet.

Forskarutbildningen i språkvetenskapliga ämnen representerar ett stort och disparat område med många infallsvinklar. Föreliggande utvärdering visar tydligt denna omfattning och bredd. Detta vittnar om ett stort engagemang och en betydande arbetsinsats från alla som varit involverade i arbetet. Vi vill avslutningsvis uttrycka vår stora uppskattning till dessa och till bedömargruppen för ett omsorgsfullt och väl genomfört arbete.

Stockholm i april 1996

Agneta Bladh
generaldirektör

Ann Fritzell
avdelningschef

2 Bedömggruppens förord

Denna rapport har utarbetats av bedömggruppen och projektledaren som tillsammans står bakom de synpunkter och förslag som framförs.

Bedömggruppen överlämnar rapporten med ett tack till alla som på olika sätt har medverkat i genomförandet och med en förhoppning att arbetet och utredningsmaterialet skall vara till god hjälp på universiteten i den fortsatta utvecklingen och effektiviseringen av forskarutbildningen. För gruppen har det varit mycket givande att få ta del av alla synpunkter och erfarenheter via enkäterna, det insända skriftliga materialet och inte minst vid samtal och diskussioner under besöken på universitetsorterna.

Bengt Sigurd   Elisabet Engdahl   Lars Johanson   Christina Stendahl

3 Sammanfattning

Underlaget för den statistiska bearbetningen rör i huvudsak perioden 1984/85 - 1992/93.

Forskarutbildningen inom det språkvetenskapliga området omfattar 35 olika språkvetenskapliga ämnen.

Mellan 70 och 80 % av de nyantagna doktoranderna och av de examinerade återfinns inom sex ämnesområden: allmän språkvetenskap, engelska, nordiska språk, romanska språk, slaviska språk och tyska.

Antalet aktiva forskarstuderande var enligt SCB 606 personer år 1992, vilket var ung. samma antal som under den föregående 5-årsperioden. År 1995 var antalet 656 personer.

Vid antagning till forskarutbildningen är medianåldern över 30 år för både män och kvinnor. Vid doktorsexamen är medianåldern för männen c 40 år och för kvinnorna c 44 år. Vidare är 25 % av kvinnorna och 15 % av männen 50 år eller äldre, när de tar ut examen. Det pekar på att sk "livslångt lärande" redan är etablerat inom detta område.

Kvinnorna är i majoritet bland de antagna och bland de examinerade. Där skiljer sig det språkvetenskapliga området från det historisk-filosofiska, som har en övervikt av manliga forskarstuderande.

Under perioden har 283 avhandlingar framlagts, eller c 30 per år.

På universiteten är fakulteter, institutioner och forskarstuderande medvetna om att studieavbrotten är för många, att studietiden ofta dras ut för långt, att för få avhandlingar läggs fram och att följaktligen utbildningen behöver effektiviseras.

De förslag och rekommendationer som lämnas är i flera fall redan på väg att genomföras. Merparten av förslagen riktar sig till fakultets- och institutionsnivåerna, men på ett par punkter behövs beslut på riks nivå.

Närmast följer de förslag i utredningen som bedömningsgruppen särskilt vill framhålla. De kommenteras utförligare i texten.

Förslag. Nationell nivå

En utredning tillsätts med uppdrag att utarbeta förslag till ändrade former för disputationen och publiceringen av avhandlingen.

En utredning tillsätts med uppdrag att utreda ekonomiska och andra konsekvenser, nationellt och lokalt, av ett beslut om att till forskarutbildning inom det språkvetenskapliga området anta endast det antal studerande som kan få doktorandtjänst på heltid under fyra år.

Ett tillägg görs i högskoleförordningen som innebär att en institution kan avregistrera en forskarstuderande som inte genomfört sina studier på ett kvalitetsmässigt och tidsmässigt acceptabelt sätt. Beslut om avregistrering skall kunna överklagas.

Fakultetsanslaget ökas för att också finansiera lokaler och utrustning åt innehavare av doktorandtjänster.

Vid beräkningen av anslagen till språkområdet bör en särskild analys göras av den ekonomiska situationen och den fortsatta uppbyggnaden av språkämnen vid Umeå universitet.

I samarbete med ansvariga för gymnasieskolan utvecklas en forskarutbildning anpassad efter skolans behov. Den skall ligga på en nivå som innebär behörighet för lektorstjänst och kan förslagsvis omfatta två års forskarutbildning avslutad med licentiatavhandling och examen.

Förslag. Fakultets- och institutionsnivå

Fastså som ett mål att flertalet forskarstuderande skall kunna genomföra utbildningen med fyra års heltidsstudier och anpassa sedan till detta:

- rekrytering
- förkunskapskrav
- kurser
- individuell studieplan
- handledning

- arbetsplats och utrustning
- avhandling/ämnesval
- disputation
- tillgodoräknande av kurser vid annat universitet i Sverige eller utomlands
- finansiering

Utarbeta handlingsprogram för aktiv rekrytering av forskarstuderande.

Utarbeta riktlinjer för förkunskapskraven i varje enskilt forskarutbildningsämne.

Besluta om kriterier för om ett ämne undantagsvis skall kunna ha mer än fyra år som normal studietid.

Utarbeta doktorandhandbok samt effektiva rutiner för att hålla den aktuell.

Utarbeta individuell studieplan för varje forskarstuderande i samråd mellan handledaren och den studerande. Planen revideras kontinuerligt. Den fungerar som ett avtal som anger handledarens och doktorandens ömsesidiga rättigheter och förpliktelser.

Bilda handledarkollegium. Ordna seminarier kring handledning, examination och kvalitetskrav.

Begränsa antalet doktorander per handledare. Skapa utrymme för handledarens egen forskning. Varje handledare gör en timbudget för att bevaka att både handledning och forskning ryms inom arbetstiden tillsammans med andra arbetsuppgifter.

Skapa en god social miljö för de forskarstuderande. Institutionen skall vara deras arbetsplats under fyra år.

Bryt isoleringen för forskarstuderande som är ensamma inom sitt ämne t ex genom fakultetsgemensamma eller sektionsgemensamma kurser och seminarier.

Gör en flerårsplanering av fakultets- och sektionsskurser.

Genomför kurser (ev obligatoriska) i användningen av nya hjälpmedel, datorer etc. Alla forskarstuderande skall ha tillgång till dator och bör kunna arbeta med Internet.

Ge den studerande möjligheter till kontakt med det internationella forskarsamhället.

Infoga i utbildningen moment som förbereder de studerande även för en arbetsmarknad utanför universitet/högskola.

Orientera om förändringar och krav på arbetsmarknaden.

4 Uppdraget

4.1 Projektets syfte

Inom ramen för dåvarande kanslersämbetets åliggande att arbeta med utvärderingsfrågor inom universitetens grundutbildning och forskarutbildning lämnades sommaren 1994 ett uppdrag att utvärdera forskarutbildningen inom det språkvetenskapliga området. Valet av område hade gjorts efter samråd med de humanistiska fakulteternas dekaner. Området har varit i stark förändring i olika avseenden och ämnesföreträdarna har varit bekymrade över det förhållandevis låga antalet avhandlingar och examina. De universitet som har inkluderats i utvärderingen är: Göteborg, Lund, Stockholm, Umeå och Uppsala.

Syftet med utvärderingen har varit:

att bedöma den språkvetenskapliga forskarutbildningen med avseende på effektivitet och kvalitet i ett internationellt perspektiv,

att studera och belysa den tidigare och den nu pågående forskarutbildningen för att ge ett underlag för handledare, institutioner och fakulteter i deras kvalitets- och utvecklingsarbete,

att ge förslag till förändringar inom ramen för institutioners och fakulteters ansvarsområde ägnade att förbättra verksamhetens kvalitet och effektivitet,

att för statsmakterna beskriva väsentliga systemfaktorer (eller ramfaktorer) och i samband därmed ge förslag till eventuella åtgärder inom statens ansvarsområde som kan förbättra förutsättningarna för forskarutbildningen,

att inom ramen för utvärderingen beskriva verksamheten på ett sätt som i olika sammanhang kan vara av värde för forskarstudierande och presumtiva forskarstudierande.

Tyngdpunkten i föreliggande rapport ligger främst på andra och tredje stycket.

4.2 Projektets organisation

Projektets organisation har utgjorts av:

projektledare: univ.dir. Christina Stendahl, Göteborg

en bedömningsgrupp:

- professor Bengt Sigurd, Lund (ordf)
- dr Elisabet Engdahl, Reader, Edinburgh
- professor Lars Johanson, Mainz

en referensgrupp som sört för kontakterna med universiteten:

- professor Lars-Gunnar Andersson, Göteborgs universitet
- professor Jerker Blomqvist, Lunds universitet
- professor Staffan Hellberg, Stockholms universitet
- professor Gunnar Persson, Umeå universitet
- professor Gunilla Gren-Eklund, Uppsala universitet
- Kristina Hildebrand, Uppsala, repr för de forskarstuderande

utredare av specialområden:

- univ.lektor Lars Brandell, Stockholm, (bearbetning av SCB:s material)
- ped. konsult Staffan Wahlén, Stockholm, (bearbetning av insänt material)
- univ.lektor Tommy Johnsson, Göteborg, (statistisk bearbetning av enkäter)
- docent Mats Oscarson, Göteborg (konsult vid genomförande av enkäter)
- univ.adj Arvid Treekrem, Göteborg, (utarbetande och genomförande av enkäter)

Inom projektet har följande rapporter och underlag för institutionernas och fakulteternas egna utvärderingar utarbetats:

- Lars Brandell och Staffan Wahlén, *Språkvetenskaplig forskarutbildning. Underlag för en utvärdering* (febr 1995). Detta är en bearbetning av statistiskt material från SCB och en del skriftligt material från universiteten.

- Staffan Wahlén, *Organisatoriska och andra förutsättningar för forskarutbildningen i språkvetenskapliga ämnen* (april och aug 1995). Denna rapport är en genomgång av studieplaner och andra skriftliga dokument från institutioner/ fakulteter.
- Arvid Treekrem, *Språkvetenskaplig forskarutbildning. Enkät till handledare* (juni 1995)
- Arvid Treekrem, *Språkvetenskaplig forskarutbildning. Enkät till forskarstuderande* (juni 1995)

(Till enkäterna gjordes också en pilotstudie som redovisades separat.)

Utöver detta har bedömningsgruppen som sitt underlag haft utredningar, rapporter, PM samt skriftligt och muntligt framförda synpunkter från de olika universitetsorterna.

Tidplanen har varit snäv, men bedömningen har från början varit att det var viktigt att utvärderingen om möjligt blev klar under hösten 1995 för att också vara en del av underlaget för nästa forsknings- och utbildningsproposition. Det har medfört att arbetet på institutions- och fakultetsnivå på ett naturligt sätt har kunnat ingå i arbetet med den fördjupade anslagsframställningen och olika lokala initiativ. Att materialet redan har haft en sådan funktion visas t ex av konferensen om forskarutbildningen i de språkvetenskapliga ämnena som hölls på Stockholms universitet 29 aug 1995.

Samtidigt har det haft till följd att en del institutioner kan ha blivit pressade av alltför kort tid för bearbetning av material som de har ombetts att yttra sig över. Det har heller inte varit möjligt för referensgruppen och bedömningsgruppen att gå på djupet med alla frågor som aktualiserats.

5 Förändring av synen på forskning och forskarutbildning

Med den ökade betoning av forskningens positiva roll i samhället som har varit tydlig under de senaste decennierna, har också forskarutbildningen kommit mer i fokus. Det ställs nya krav på effektivitet och relevans både från samhällets sida och från forskarna själva. Detta gäller också de språkvetenskapliga ämnena, där den ekonomiska och politiska internationaliseringen liksom teknikutvecklingen inom information och kommunikation har medfört ett uppsving. Detta återspeglas på universiteten där det på alla orterna pågår ett omfattande arbete med förbättringar och effektivisering, även om man har hunnit olika långt.

En genomgående trend är en ökad grad av professionalisering av rollen som handledare och rollen som forskarstuderande, med krav på tydlighet i åtaganden, förpliktelser och rättigheter och med krav på relevant kompetens. De informella, fria arbetsformerna, som levt kvar särskilt länge inom humaniora, håller på att förändras. Till bilden hör också en pågående diskussion om vad de forskarstuderande utbildas till. Man frågar sig t ex om universiteten har utbildat för få eller för många fram till doktorsexamen.

Det skifte i synsätt som avtecknar sig kan schematiskt beskrivas som följer:

från rättighet att bli forskarstuderande om formella behörighetskrav uppfylls

till ansökan om antagning i konkurrens jämförbar med ansökan till ledigt arbete

från vilja att studera utan ersättning och utan tidsbegränsning

till studielön och krav på avlagda poäng och avslutade studier inom en bestämd tid

från fokusering på lärdom och bildning

till en mer arbetsmarknadsorienterad utbildning

från handledaren som "kunskaps-
mecenat"

till handledaren som både
arbetsledare och mentor

från anslag till verksamhet

till anslag fördelade efter
effektivitet

från regelstyrning via riksdags- och
regeringsbeslut - både övergripande
och i detalj (inkl uppbyggande och
nedläggning av ämnen)

till målstyrning och beslut
på lokal nivå (inkl uppbyggande
och nedläggning av ämnen)

Decentraliseringen inom universitetsområdet har inneburit kraftigt förändrade förutsättningar, men det går ännu inte att se hur detta överlag har påverkat språkämnen. En ökad medvetenhet om de ekonomiska ramarna ända ner på kursnivå är påfallande. Nu talar ansvariga forskare/lärare om kurser som inte bär sina kostnader. Det gjorde man inte för tio år sedan.

Situationen kan beskrivas som att ansvaret för det strategiska tänkandet har flyttats till den nivå där det praktiska genomförandet handhas. Samtidigt är det svårt att på lokal nivå hantera den inbyggda spänningen mellan att anslå medel till de ämnen om har flest sökande och/eller föra medel till de ämnen med få sökande, där det finns ett riksintresse att kompetensen upprätthålls och vidareutvecklas.

Dekanmöten för humaniora torde vara den plattform som finns idag för diskussion och planering där ett nationellt perspektiv behövs, t ex när det gäller allmänna principer för resursfördelning mellan olika språkämnen och ev indragning av ett ämne på en ort. Till sådana allmänna principer hör avvägningen mellan kunskapsförvaltning, utbildning för dagens behov och beredskap för behov som håller på att växa fram. Men dekanmötena är till sin karaktär informella samtal och det är tveksamt om de kan ta på sig en sådan övergripande roll.

6 Bedömning av forskarutbildningens resultat under perioden 1984/85 - 1992/93

6.1 Behov av forskarutbildning i språkvetenskapliga ämnen

Det finns ett stort behov av avancerad utbildning i och forskning om språk i Sverige. Vi kan inte förlita oss på att andra länder skall förse oss med denna kunskap.

Det gäller t ex forskning rörande svenskan – ett uppdrag som svenska forskare måste ta på sig. Utländska forskare kan knappast förväntas intressera sig för svenskans situation som ett litet språk inom EU, engelska lånords inflytande på svenskan, översättning och tolkning mellan svenska och andra språk, översättning av facklitteratur och skönlitteratur till svenska, svenskan som målspråk för invandrare, utvecklingen av dialekterna i Sverige, svenska språkets historiska utveckling, könsskillnader i svenskan, datoriseringen av svenska ordböcker och grammatik för användning i bl a ordbehandlingsprogram och IT.

I det moderna, internationaliserade samhället föreligger ett stigande behov av språkexperter. Det är inte bara kunskaper i och om de stora EU-språken som krävs, utan också kunskaper om språk och kultur i andra delar av världen, t ex i mellanöstern och Asien, just nu särskilt Kina, Japan, Centralasien och Indonesien. På språkinstitutionerna finns, och bör finnas, en beredskap för den händelse den politiska och ekonomiska utvecklingen kräver specialkunskaper om språk och kultur på något håll i världen.

Forskning inom det språkvetenskapliga området har en uppenbar relevans för svenskarnas identitet, för Sveriges möjligheter att spela en internationell roll och för näringslivets och exportindustrins utveckling. Men som all forskning har språkvetenskaplig forskning också långsiktiga, mer grundläggande mål. Språkforskare intresserar sig för språkens släktskap på jorden och språkens utveckling, språkens grundläggande

strukturer, förhållandet mellan språk och tanke, barns språkutveckling och vuxnas språkinläring. Sverige har spjutspetsforskning inom flera språkvetenskapliga områden och har också traditioner att förvalta. Det framgår bl a av den internationella utvärdering av de lingvistiska ämnena som HSR har gjort 1992.

6.2 Antal avhandlingar

Med resultat av forskarutbildningen menar vi här antalet färdiga avhandlingar och val av forskningsinriktning inom ämnet. Vi har inte gjort någon kvalitetsbedömning av avhandlingarna, detta ligger utanför uppdraget. Vår utgångspunkt är att de godkända avhandlingarna bedömts och godkänts av sakkunniga – professor, handledare, opponent och betygsnämnd.

Grundfrågan är om det kommer fram tillräckligt många avhandlingar, dvs genomförda forskarstudier, dels i förhållande till behovet av färdigutbildade dels i förhållande till insatta resurser i tid och pengar från de studerandes och forskares/ handledares sida. Ett tillägg till den frågan är en belysning av avhandlingsämnets inriktning och där finns det i de främmande språken två huvudlinjer – litterär eller språklig inriktning.

Vid de fem universiteten – Göteborg, Lund, Stockholm, Umeå och Uppsala - godkändes 283 avhandlingar under perioden 1984/85 - 1992/93. En översikt lämnas i Tabell 1, där ämnena är ordnade efter det sammanlagda antalet disputationer i hela landet.

Om man ser till de enstaka ämnen som ligger i topp, utgör nordiska språk i Uppsala en klass för sig med 33 disputationer. De som kommer närmast är engelska i Uppsala (17) , nordiska språk i Stockholm (13) och Lund (10) samt tyska i Stockholm (10).

En rimlig förklaring till den höga siffran för nordiska språk i Uppsala är att man har fyra professurer inom området: en i nordiska språk, en i svenska, en i namnforskning och en i språksociologi. Om man minskar Uppsalas siffra med hälften får man 16, en siffra som ligger betydligt närmare Lunds och Stockholms och på de orterna har nordiska språk bara två professurer. Uppsala har dessutom flera arkiv och institut, bl a för dialekter och namn, att samarbeta med.

Också beträffande engelska kan man se ett samband mellan antalet professorer och antalet avhandlingar. Gentemot de andra institutionernas betydligt lägre antal avhandlingar har Uppsala 17 avhandlingar och i Uppsala finns tre professorer (språk, engelsk litteratur, amerikansk litteratur) mot två i Stockholm, Göteborg och Lund samt 1 i Umeå.

Tabell 1 Doktorsavhandlingar 1984/85 - 1992/93

(Ordnade efter det sammanlagda antalet disputationer i hela landet)

ÄMNE	GÖTEBORG	LUND	STOCKHOLM	UMEÅ	UPPSALA
Nordiska	5	10	13	8	33
Engelska	5	8	7	3	17
Allm spr	7	8	8	1	3
Tyska	5	5	10	2	4
Franska	6	3	0	1	9
Finska ¹⁾	-	0	4	4	5
Spanska	4	1	6	0	1
Fonetik	1	5	3	1	1
Ryska ²⁾	1	0	5	-	3
Sinologi	-	0	9	-	-
Latin	3	4	2	-	0
Grekiska	1	3	2	-	0
Datalingv	4	-	0	-	1
Arabiska ³⁾	0	3	1	-	0
Baltiska spr	-	-	4	-	-
Italienska	0	1	2	-	1
Semit spr	-	Se arabiska			3
Bulgariska ²⁾	1	-	-	-	1
Japanologi	0	-	2	-	-
Polska ²⁾	1	-	-	-	1
Samiska	-	-	-	2	-
Slaviska språk					
(fornkyrkoslav)	(-)	(-)	1	(-)	1
Serbokr ²⁾	-	-	1	-	-
Iranska spr	-	-	-	-	1
Koreanska	-	-	1	-	-
Ungerska ¹⁾		1	-	-	-
Bysantinologi	-	-	-	-	0
Jämf språk	0	-	-	-	-
Keltiska språk	-	-	-	-	0
Nederländska	-	-	0	-	-

Ostasiatiska spr	-	0	-	-	-
Portugisiska	-	-	0	-	-
Swahili	-	-	-	-	0
Teckenspråk	-	-	0	-	-
Turkiska spr	-	-	-	-	0
Tvåspråkighet	-	-	0	-	-

Ett streck - betyder att studieplan för forskarutbildning inte finns.

¹⁾ Ingår i finsk-ugriska språk i Lund och Uppsala

²⁾ Ingår i slaviska språk

³⁾ Ingår i semitiska språk i Lund och Uppsala

I de allmänlingvistiska ämnena (allmän lingvistik, fonetik, datalingvistik) leder Lund. Där har sammanlagt 13 avhandlingar kommit, i Göteborg 12 och Stockholm 11, i Uppsala 4 och i Umeå 2.

Sambandet mellan antalet professorer och antalet färdiga doktorer är viktigt men inte entydigt. I så fall borde samtliga engelska institutioner ha producerat betydligt fler avhandlingar. Tyska institutionen i Stockholm framstår å andra sidan som exceptionellt effektiv. (Tabell 2)

Tabell 2 Antal professorstjänster och avhandlingar i vissa ämnen

	ENGELSKA		NORDISKA SPRÅK		TYSKA	
	prof	avh	prof	avh	prof	avh
Göteborg	2	5	1	5	1	5
Lund	2	8	2	10	1	5
Stockholm	2	7	2	13	1	10
Umeå	1	3	1	8	1	2
Uppsala	3	17	4	33	1	4

(Alla tjänster som finns idag har inte funnits under hela perioden. T ex tillsattes en tjänst i svenska (nordiska språk) i Göteborg 1993 och den är inte medräknad här)

På de olika orterna har det i en del ämnen inte kommit någon avhandling, eller bara någon enstaka, under perioden. Här finns flera tänkbara förklaringar. En tungt vägande förklaring är skillnaden i arbetsvillkor för

professorer som ingår i en grupp professorer, docenter och andra lärare/ forskare inom ämnet och de professorer som ensam eller med ett litet fåtal medarbetare skall ansvara för både grundutbildningen och forskarutbildningen på sitt ämnesområde. Bedömningsgruppen noterade med oro risken för utmattning även hos entusiastiska ämnesföreträdare inför de svårigheter de möter med knappa ekonomiska och personella ramar.

Andra rimliga förklaringar är att vissa ämnen fortfarande håller på att byggas upp. Eller kanske det under långa perioder inte har funnits någon innehavare på professorstjänsten. Det kan också vara så att alltför få lämpliga studerande har sökt sig till forskarutbildningen.

Institutionerna bör inte nöja sig med att vänta på att lämpliga forskarstuderande skall dyka upp. Man bör så långt det är möjligt rekrytera dem aktivt med information om ämnet, om kraven på förkunskaper och om vad forskarutbildning ger för möjligheter. Man bör då också framhäva att forskning oftast innebär hårt och envist slit innan man når nya insikter och nya perspektiv öppnar sig.

Långdragna tillsättningsärenden med sakkunnigutlåtanden, överklaganden, förklaringar, interna akademiska gräl etc är förödande för både rekrytering och undervisning på forskarutbildningsnivå, eftersom tillsättningen har stor betydelse för en institutions forskningsinriktning – särskilt i de ämnen som bara har en professorstjänst. Bedömningsgruppen anser att institutioner och fakulteter på alla sätt måste prioritera att tjänsterna inte står vakanta utan att innehavarna avlöser varandra med god marginal. Fakulteterna bör också ge stöd åt nya professorer och ämnen i deras etableringsfas.

Man kan utgå från ett annat perspektiv och fråga sig vilka förväntningar på antal genomförda disputationer som är rimliga att ställa i relation till antalet handledare (professor, docent). Målet borde vara åtminstone 1 avhandling i snitt per handledare om året under en tioårsperiod på de institutioner, där professorn inte ensam är ansvarig för verksamheten i ämnet. För ensamprofessorn utan docentkompetent kollega måste man i varje enskilt fall göra en bedömning av den totala situationen för ämnet. Men i dessa ämnen borde en sådan situation skapas att det skulle gå att få fram 1 - 5 avhandlingar på en tioårsperiod.

6.3 Avhandlingsämne

När det gäller val av avhandlingsämne bestäms det mest av den studerandes eget intresse. Det framgår indirekt av genomgången i Brandell-Wahlén (s 22 ff) som visar stora variationer. Fördelningen mellan litterära och språkvetenskapliga avhandlingar är i stort sett jämn, utom i engelska och franska där de litterära överväger. En intressant jämförelse görs också av specialiseringen i de språkvetenskapliga avhandlingarna i engelska, tyska, franska, spanska, ryska och finska från början och från slutet av den aktuella tidsperioden (s 26). Jämförelsen visar ung. samma mönster vid båda tidpunkterna. Detta samt spridningen av avhandlingsämnen över institutioner och orter pekar inte på att det någonstans skulle förekomma någon kraftig styrning i en bestämd riktning.

Också enkäterna pekar på att det är de studerandes eget intresse som är avgörande för valet av forskningsproblem. Detta är uppfattningen hos 65,4 % av handledarna och hos 79,9 % av de forskarstuderande.

En fråga som det finns skäl att ställa i sammanhanget är i vilken mån man låter de studerandes intresse styra valet, även om ämnet ligger ganska långt från den ämneskompetens som finns på institutionen. Detta är viktigt för effektiviteten i handledningen. Möjlighet till ett fritt val kräver att det finns resurser för biträdande handledare och samarbete med andra institutioner och orter.

En annan princip för val av avhandlingsämne skulle kunna vara anknytning till det yrke den studerande redan har eller är inställd på. Det finns emellertid inga spår av att detta skulle vara en viktig princip vare sig för handledare eller studerande. Här skiljer sig bruket i språkvetenskapliga ämnen från naturvetenskapliga och tekniska.

7 Bakgrundsbeskrivning och statistiska uppgifter

7.1 SCB:s material samt skriftligt material från universiteten

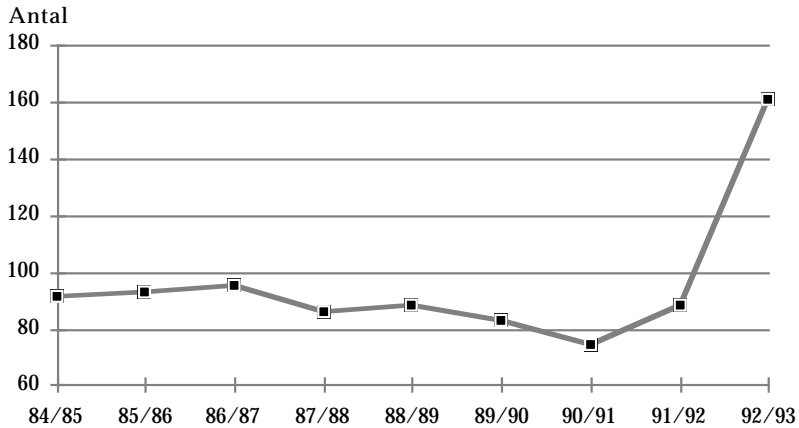
Här presenteras en del basuppgifter hämtade ur Brandell - Wahlén (BW). De kompletteras under 6.2 med resultat från enkäter till forskarstudenter och handledare. Rapporterna finns tillgängliga på Högskoleverket och hos dekaner och referensgruppens ledamöter på respektive universitet.

Inom universiteten totalt har antalet *doktorsexamina* ökat, helt i enlighet med statsmakternas intentioner. Under perioden 1984/85 - 1993/94 ökade antalet från 852 till 1440 dvs en ökning på nära 70 procent. Detta gäller emellertid inte det språkvetenskapliga området.

En jämförelse mellan två fyraårsperioder (84/85 - 87/88 och 89/90 - 92/93) visar en procentuell ökning av antalet doktorsexamina inom språkvetenskap på endast 4 procent, gentemot 23 procent inom det historisk-filosofiska området och 23 procent för samtliga fakulteter och sektioner. (BW s 2)

Antalet *nyantagna* till forskarutbildningen inom språkområdet visar en svagt nedåtgående kurva med mellan c 80 - 100 antagna per år under slutet av 80-talet och början av 90-talet. År 1992/93 kom en kraftig ökning till 160 antagna. (Diagram 1)

Diagram 1: Alla språkvetenskapliga forskarutbildningsämnen: Antalet nyantagna under perioden 1984/85 - 1992/93

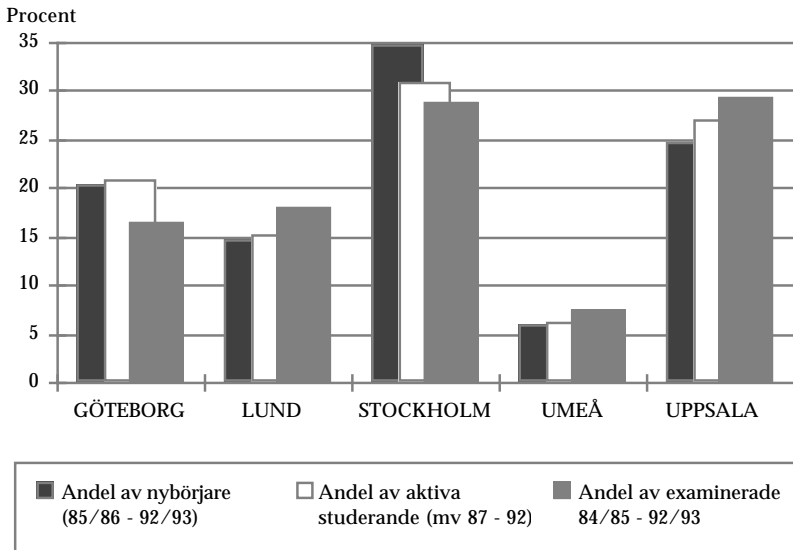
Antalet aktiva forskarstudierande inom det språkvetenskapliga området var 606 personer år 1992, vilket var ung samma antal som under de föregående sex-sju åren. (Aktiv följer här SCB:s definition som hit räknar alla med en inrapporterad studieaktivitet på 10 procent eller mer av heltid.) År 1995 var antalet 656 personer.

Diagram 2 visar *fördelningen på de fem universiteten* av de nyantagna, aktiva studerande och examinerade.

Som framgår av diagrammet har Stockholms och Uppsala universitet vardera c 30 procent av examinationen. Lund och Göteborg svarar vardera för mellan 15 och 20 procent medan Umeå ligger någonstans mellan 5 och 10 procent. Man ser också att storstadsuniversiteten (Göteborg och Stockholm) har en större andel av de nyantagna än av de examinerade, medan situationen är den omvända för övriga tre universitet. Detta kan tyda på fler studieavbrott i Göteborg och Stockholm.

Diagram 2: Språkvetenskaplig forskarutbildning: Nybörjare, aktiva studerande och examinerade. Andel för olika orter. (BW s 7)

Sex ämnesområden svarar för c 75 procent av de nyantagna liksom av de examinerade under perioden 1984/85 - 1992/93 - allmän språkvetenskap, engelska, nordiska språk, romanska språk, slaviska språk och tyska. (BW s 11)

Kvinnorna är i majoritet både bland de nyantagna (58 procent) och bland de examinerade (53 procent), även om det växlar mellan ämnena. I gruppen finsk-ugriska språk, klassiska språk, semitiska språk, sinologi och fonetik utgör kvinnorna c 45 procent. (BW s 11)

Beträffande *ålder* visar det sig att medianåldern under den undersökta perioden för dem som antas till forskarutbildningen låg på över 30 år för både män och kvinnor. När de tog ut examen var medianåldern för män c 40 år och för kvinnor c 44 år. Nära 25 procent av kvinnorna och 15 procent av männen var då 50 år eller äldre. (BW s 14-15)

7.2 Enkäter. Vårterminen 1995

Det kan vara intressant att på ett par punkter komplettera med resultat från de enkäter till forskarstuderande och handledare, som redovisas i Arvid Treekrems rapporter. De förkortas T-Fo och T-Ha.

Fördelningen vad gäller ämnen, ålder och kön bland de forskarstuderande som har besvarat enkäten ger samma bild som redovisas ovan i bearbetningen av SCB:s material.

Av dem som svarade tillhörde c 80 procent de sex största ämnesområdena. Särskilt dominerar engelska och nordiska språk. Andelen kvinnor överväger - 62 procent. Av samtliga svarande är 43 procent i åldern 30-44 år. (T-Fo s 1 ff)

Andelen svarande på varje ort i åldern 45 år och uppåt är i Stockholm 48 procent, i Uppsala 39,3 procent, i Lund 38,6 procent, i Umeå 32,4 procent och i Göteborg 32 procent. Detta pekar på att genomsnittsåldern bland samtliga forskarstuderande i språk i Stockholm kan vara högre än på de andra orterna.

Mot denna bakgrund är det intressant att se att 68,8 procent av de forskarstuderande anser att det är bäst för forskarutbildningen med blandade åldrar i en studerandegrupp. Bara 5,7 procent föredrar övervägande yngre. (T-Fo del 2, s 72) Här har handledarna en annan uppfattning. Omkring 55 procent tycker det är bra med blandade åldrar, men nästan en fjärdedel föredrar en grupp med övervägande yngre studerande. (T-Ha s 24)

Ungefär hälften av dem som har svarat, har hemmavarande barn under 18 år, merparten i ett parförhållande. Fördelningen mellan grupperna (gift/ sambo med eller utan barn, ensam med eller utan barn) är ganska likartad på de olika universitetsorterna. I Stockholm är andelen par med hemmavarande barn lägre än på övriga orter.

Vad beträffar de forskarstuderandes bostadsförhållanden fördelar de sig på lägenhet c 63 procent, villa/radhus c 32 procent, studentrum (motsv) c 4 procent och hos föräldrarna 0,7 procent.

De forskarstuderandes medelinkomst är förvånande hög, om man tänker på dem som studerande men knappast, om man ser på dem som par eller ensamstående i yngre medelåldern med hemmavarande barn. Medianlönen per månad ligger på upp mot 15 000 kr, men 31 procent tjänar mindre än 10 000 kr. Omkring 10 procent tjänar 20 000 eller mer. Bland dem som har svarat finns flest låginkomsttagare i Lund med 16 procent under 5000 kr. Störst andel med över 20 000 kr per månad finns i Stockholm.

En slutsats man kan dra är att de forskarstuderande som grupp är en ganska väletablerad grupp i samhället med hemmavarande barn under 18 år, egen bostad, yrkeserfarenhet och – för merparten – hygglig försörjning.

Bilden av **hur** de forskarstuderande försörjer sig är splittrad. (T-Fo s 10) Det är bara 25 procent som uppger att de har doktorandtjänst, och 4 procent som har utbildningsbidrag. Det betyder att det är mindre än 1/3 som institutionen kan ställa krav på att de skall studera på heltid.

Detta knyter an till en senare fråga i enkäten som gäller hur mycket tid per dygn som ägnas åt forskarutbildningen. Där uppger 28 procent att de studerar på heltid eller mer. Omkring 30 procent hinner bara med max 3 timmar per dygn. (T-Fo s 20)

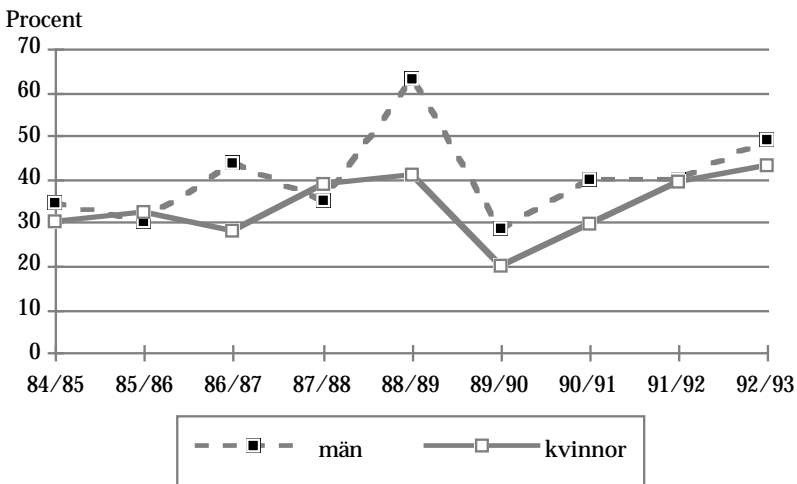
8 Rekrytering

Rekrytering av forskarstuderande sker nästan uteslutande från den egna grundutbildningen i ämnet, antingen direkt efter C- eller D-kurs eller efter en tids yrkesarbete. I Stockholm krävs E-nivå i vissa ämnen.

Medianåldern vid antagningstillfället är **över** 30 år. Nedanstående diagram visar andelen nyantagna som är **under** 30 år. Medianåldern vid doktorsexamen är för männen c 40 år och för kvinnorna c 45 år. Vidare är 25 procent av kvinnorna och 15 procent av männen 50 år eller mer när de tar ut examen.

Här finns en stor skillnad gentemot forskarstuderande i t ex USA, som brukar vara i 20-25-årsåldern när de antas till forskarutbildningen och som får sin doktorsexamen vid betydligt lägre ålder än de flesta svenska doktoranderna.

Diagram 3 : Samtliga språkvetenskapliga forskarutbildningsämnen: Andelen nyantagna under 30 år, årligen under perioden 1984/85 - 1992/93. (BW, s 14)

Extern rekrytering har hittills varit ovanlig. För detta saknas överlag rutiner. Exempel finns dock t ex på nordiska institutionen i Uppsala, där man har utlyst doktorandtjänster i *Post & Inrikes* samt på landets övriga nordiska institutioner. Detta har medfört ett ökat antal sökande. Några ämnen har annonserat utomlands. Numer börjar också tjänsterna tillkännages på Internet.

Forskarstuderande med utländsk grundutbildning återfinns på flera institutioner. I deras fall påpekades som ett särskilt problem att det är svårt att få uppehållstillstånd för mer än fyra års forskarutbildning, trots att det är mycket ovanligt att någon slutför studierna inom den tiden. (Oavsett om man har utländsk grundutbildning eller svensk.)

Året 1992/93 kom en kraftig ökning av antalet forskarstuderande (säkerligen till följd av den då snabbt ökande arbetslösheten bland de yngre) och detta har märkts av på flertalet universitet framför allt i efterfrågan på doktorandtjänster, handledning, utrustning, arbetsplatser etc. Enstaka institutioner pekade dock på ett lågt antal sökande till forskarutbildningen som ett problem. Det blir i sådana fall knappast fråga om att göra ett urval; det är snarare så att de som ansöker också blir antagna. Ett bättre förhållningssätt är enligt bedömningsgruppen att institutionen aktivt försöker rekrytera forskarstuderande, gör upp en handlingsplan för hur man skall gå tillväga och sedan följer upp om den lyckades.

Det finns stora luckor i de studerandes uppfattningar om vad forskarstudier innebär, ibland till och med ett par år in i studierna. Det är mot den bakgrunden viktigt att det finns aktuella doktorandhandböcker på alla språksektionerna. Den som just har kommit i Lund är framsynt genom att den inkluderar studiesociala frågor och frågor som rör arbetsmiljön. Att det är något helt annat att bedriva forskarstudier än studier på grundnivå måste särskilt understrykas.

Informationsinsatserna till de studerande är mycket skiftande, både före och under studierna, och huvudsakligen beroende av initiativ på de enskilda institutionerna. På enstaka håll kommer studenterna i kontakt med den pågående forskningen inom ämnet genom att professorn eller andra av lärarna/forskarna undervisar/föreläser om sina specialområden på A- och B-nivå. Men det vanliga är att de studerande möter sådant stoff först på C- och D-nivå.

En särskild grupp av forskarstuderande utgörs av de universitetsadjunkter på universiteten och de regionala högskolorna som under en begränsad tid har fått del av medelstilldelningen för främjande av adjunkters forskarutbildning. Syftet med anslaget var att öka antalet disputerade universitets- och högskolelärare särskilt på de nya högskolorna. För dem har forskarutbildningen mycket karaktär av internutbildning/ kompetensutveckling på arbetsplatsen. De har starka motiv att genomföra studierna: intresse för ämnet, ordnad försörjning både under studierna och efter examen, de får ökad status och lön på högskolan etc. Samtidigt är de ofta nyckelpersoner på sina institutioner inom studievägledningen och på de undervisningstunga A- och B-nivåerna och har mycket svårt att frigöra sig från lärarrollen och ikläda sig rollen som forskarstuderande. De finns kvar på sin arbetsplats med omgivningens invanda förväntningar över sig.

Förkunskapskraven varierar, men det är en klar trend mot att endast de som har avklarad D-kurs kan komma ifråga för antagning. Den pågående förändringen innebär en övergång från att ta in dem som är formellt behöriga till att anta de studerande som kan förväntas slutföra studierna. Inom några år kommer mönstret säkerligen att vara ensartat vid samtliga universitet. Ökad vikt fästs vid kvaliteten i C- och D-uppsatserna och dessutom krävs vid vissa institutioner en utarbetad skiss/avhandlingsplan för det område inom ämnet som man vill forska om. Vid Stockholms universitet krävs E-nivå för antagning i vissa ämnen.

Bedömningsgruppen anser att man bör försäkra sig om tillräcklig språkfärdighet i det främmande språket vid antagningstillfället, starkt bör rekommendera blivande forskarstuderande att förbereda sig genom att på plats i den aktuella språkmiljön förstärka och bredda sina språkfärdigheter.

På en del institutioner är man särskilt mån om att skapa en stimulerande forskningsmiljö som inkluderar de forskarstuderande. Av det följer att man vill prioritera studerande som har möjlighet att vistas ofta på institutionen, så att den blir en självklar arbetsplats. Bedömningsgruppen anser att detta är ett viktigt inslag i effektiviseringen av utbildningen och därmed också i informationen till potentiella studerande.

Förslag

Rekrytera

- både internt och externt genom annonsering av doktorandtjänster och utbildningsbidrag (traditionell annonsering såväl som Internet)
  - efter individuell prövning i handledarkollegium, ev efter komplettering av något eller några moment
  - i första hand studerande som bedöms kunna genomföra utbildningen inom normaltiden, vilket i de flesta ämnen innebär höga krav på språkbehärskning / ev inkl studievistelse i ett land där språket talas
  - i första hand heltidsstuderande; yngre heltidsstuderande bör vara i majoritet
  - endast sådana deltidstuderande som har realistiska planer på minst 30 procentig aktivitet.
-
- uppföljning och utvärdering av förfarandet vid rekryteringen måste göras kontinuerligt liksom omprövning av förkunskapskraven.

Doktorandhandbok utarbetas med målbeskrivning och aktuell information om vad som gäller för forskarutbildningen inom ämnet och fakulteten på resp universitetsort. Den bör omfatta regler och praxis beträffande:

- antagning
- finansiering, studiestöd, anställning på arvodestimmar, etc
- kriterier för tillsättning av doktorandtjänster och annat studiestöd
- utbildningsetapper
- handledning och individuella studieplaner (ung. som ett avtal mellan handledare och forskarstuderande som visar båda parter skyldigheter och rättigheter)
- arbetsplats och utrustning
- avhandling och disputation
- arbetsmarknad
- internationella kontakter, tillgodoräknande av studier vid utländskt universitet, stipendier, Europaprogram etc
- kursbeskrivning, litteraturlistor, etc

Faddersystem för nyantagna. Särskilt viktigt i ämnen med få forskarstuderande och rullande intag.

Aktiva doktorandgrupper på ämnes- och sektionsnivå med egna seminarier.

9 Utbildningsprocessen

9.1 Olika ämnen – olika traditioner

De språkämnen som har forskarutbildning (vilka inte är desamma vid alla svenska universitet) har utvecklat olika traditioner, vilket gör att den språkvetenskapliga forskarutbildningen ingalunda är enhetlig. De klassiska språken – latin och grekiska – har en lång forskningstradition och domineras av en filologisk inriktning som innefattar utgivande av äldre texter med språkvetenskapliga, språkhistoriska och litteraturvetenskapliga kommentarer. Emellertid brukar ämnet grekiska numera också omfatta modern grekiska (nygrekiska) som ställer forskningsproblem som liknar de moderna språkens: engelska, franska, tyska.

Ämnena engelska, franska, tyska har både en språklig och en litterär inriktning och – tyvärr endast på några universitet – dubbla professorer. Ämnet nordiska språk/svenska innefattar inte den litterära inriktningen, vilken faller inom det särskilda universitetsämnet litteraturvetenskap där man dock i princip kan behandla författare från vilket språkområde som helst. Doktorander med litterär inriktning inom språken har naturligtvis mycket gemensamt med doktoranderna inom ämnet litteraturvetenskap och samarbete med metodkurser förekommer på flera universitet.

Forskarutbildningen i orientaliska språk och slaviska språk har sina egna traditioner och speciella problem. Kunskapsvägen är oftast mycket lång, särskilt som inget av språken normalt är skolspråk. Utbildningen omfattar som regel ett intensivt inledande arbete med språkliga, textuella och kulturella frågor innan man kan anlägga vetenskapliga perspektiv. Inom ämnena indologi, iranska, semitiska och turkiska språk är forskningen sedan länge både filologiskt och lingvistiskt orienterad. Trots en mycket lång vetenskaplig tradition saknar turkiska språk en professor i Sverige, vilket hämmar forskarutbildningen (som endast finns i Uppsala). En sådan professor vore önskvärd.

Japanologi, koreanologi och sinologi är i Sverige liksom utomlands breda ämnen, där språkvetenskapliga frågor idag inte utgör den givna

tyngdpunkten. Flera av dessa ämnen måste anlita externa handledare, eftersom ämnesrepresentanten inte kan och inte bör åta sig att handleda utanför sitt specialområde, vilket kan vara ett annat än ett språkligt.

Institutionerna för lingvistik (allmän språkvetenskap, fonetik, data-lingvistik, språkinlärning, tvåspråkighet) har inte något speciellt språk som sitt forskningsobjekt – man studerar ”Språket”. De har inget färdighetsproblem av samma typ som de andra språkämnen. Man kan säga att de andra språkämnen av nödvändighet omfattar både språkträning och teori medan däremot inriktningarna inom lingvistik kan ägna sig mera åt teori.

Språkvetenskap har liksom andra vetenskaper präglats av olika forskningsparadigm och skolor. De stora språkvetenskapliga paradigmen har varit: det språkhistoriska-komparativa under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet, strukturalismen inspirerad av de Saussure under mitten av 1900-talet samt det generativa paradigmet vars upphovsman är Chomsky under senare halvan av 1900-talet. På senare tid har bl.a. olika former av funktionell lingvistik tillkommit.

Motsvarande förändringar av forskarparadigmen finns på den litterära sidan, inom sociolingvistik etc.

Vilka frågor man ägnar sig åt bestäms i hög grad av det rådande paradigmet och forskarutbildning kan ofta ses som en inskolning i ett visst paradigm (handledarens). Paradigmskiftena märks i olika grad inom olika ämnen. Både doktorand och handledare bör vara uppmärksamma på de motsättningar som kan finnas mellan olika skolor och mellan olika generationer. Risker för konflikter är uppenbar men samtidigt är det i just sådana situationer som nya forskningsområden kan börja utvecklas.

9.2. Utbildningsmoment och utbildningens längd

I enlighet med Högskoleförordningen utformas numera alla studieplaner så att forskarutbildningen skall kunna genomföras under fyra års heltidsstudier. Trots detta har det under hela utvärderingen framkommit att flertalet förväntar sig att utbildningen kommer att ta betydligt längre

tid. Detta gäller både handledare och forskarstuderande, särskilt dem som enbart arbetar på deltid med forskarutbildningen. Vid vissa institutioner noterade bedömningsgruppen på sin rundresa en tydlig tröghet i att anpassa kursutbud etc. till kravet på fyraårig studiegång. Denna tröghet kunde ha både innehållsmässiga och ekonomiska orsaker men rörde ibland en omedvetenhet om de studerandes situation.

Är tidsperioden fyra års heltidsstudier rimlig/tillämplig för alla områden?

Den svenska finansieringsmodellen för akademiska studier bygger på att studietiden normalt ska vara tre till fyra år för en grundexamen (kandidat eller magister) följt av fyra års heltidsstudier för doktorsexamen. Det är dock inte alltid fallet att de studerande kan gå direkt från grundexamen till forskarutbildning eftersom de kan behöva ta ytterligare poäng för att bli behöriga eller för att kunna konkurrera om platserna till forskarutbildningen i det ämne de valt. På de flesta universitet krävs numera 80 poäng i ämnet, medan man vid Stockholms universitet har infört ytterligare 20 poängs förkunskapskrav inom vissa ämnen med speciella språkfärdighetsproblem. Normalstudietiden för en licentiatexamen beräknas till två år efter antagning till forskarutbildning.

I internationellt perspektiv är fyra års heltidsutbildning för doktorsexamen rätt vanligt. En del länder har visserligen fortfarande utbildningssystem där den sammanlagda tiden från universitetsstudiernas påbörjande till doktorsexamens avläggande är betydligt längre än de sju-åtta år som enligt den svenska modellen skall räcka, om man väljer att specialisera sig förhållandevis tidigt i studiegången. Det är dock lämpligt att nämna att Ph.D. examen i USA och Storbritannien företrädesvis har fungerat som ett inträdesbevis på den akademiska marknaden, ett slags körkort för forskning och undervisning, som det i bland talas om.

I både USA och Storbritannien finns strukturella och utbildningspolitiska faktorer som bevarar Ph.D. examens status som inträdesprov och som motverkar att den blir ett mästarprov med allt längre och mer omfattande avhandlingar. Synen i dessa länder är att studierna fram till Ph.D. ska vara tidsbegränsade och att den vetenskapliga fördjupning och mognad som är nödvändig för att utbilda självständiga forskare sker **efter** Ph.D. examen. Särskilt lovande nyexaminerade doktorer får möjlighet att fortsätta med sin forskning och att publicera avhandlingen på

internationella förlag tack vare postdoktorala stipendier eller forskarassistenttjänster vid ledande forskningsinstitutioner. Tyskland har ett liknande system där doktorsexamen måste följas av en Habilitation för att den nyblivne doktorn ska kunna få fast akademisk anställning. Frankrike har ett system med två doktorsgrader: en för lägre tjänst, medan man för att få en tjänst motsvarande professor vanligtvis behöver ha avlagt den betydligt mer omfattande doctorat d'état. I Norge genomfördes för några år sedan en reform av forskarutbildningen med syfte att förkorta denna. En ny examen, Dr Artium, infördes och målet är att det inte ska ta mer än tre år efter Hovedfag.

Bedömningsgruppen delar detta synsätt på doktorsexamen, att den ska vara en utbildning för en arbetsinsats inom universitet eller på annat håll i samhället, inte ett mästarprov. Vi anser att fyra års heltidsstudier är en rimlig tidsperiod (med enstaka undantag för ämnen med speciella förutsättningar). Gruppen vill understryka att det är möjligt att genomföra utbildningen på fyra år endast om det finns tillgång till heltidsfinansiering under hela perioden.

Införandet av doktorandtjänster har medverkat till professionaliseringen av forskarutbildningen. Doktorandtjänster är heltidstjänster, men det är tillåtet att utföra vissa institutionsrelaterade uppdrag inom tjänsten t ex undervisning, bibliotek, administration, motsvarande högst 20% under hela förordnandetiden. Eftersom sådana uppdrag kan vara en viktig del av forskarutbildningen, speciellt för blivande universitetslärare, ser vi det som framsynt att denna institutionstjänst kan utföras av innehavare av doktorandtjänst, vilka då kan få förlängning av doktorandtjänsten motsvarande utförd institutionstjänst. Det svenska systemet tillåter att yrkesförberedande kunskaper integreras med forskarutbildningen utan att knappa in på den faktiska tiden för forskningen. Denna möjlighet att förlänga forskarutbildningen i proportion till utförd institutionstjänst saknas i de flesta andra länder.

När vi i fortsättningen talar om fyra års heltidsstudier bör man alltså komma ihåg att detta inte behöver svara exakt mot fyra kalenderår.

För att forskarutbildningen verkligen ska fungera som en adekvat, tidsanpassad utbildning måste det ske en kontinuerlig översyn och omprövning av utbildningens innehåll och utformning. Ansvaret för

detta ligger både hos institutionerna och hos fakulteterna. En total översyn av studieplanerna har genomförts eller är på väg att genomföras på alla universiteten. I Stockholm har 21 av 23 studieplaner fastställts 1993 eller senare, medan vid de andra universiteten endast omkring hälften av studieplanerna reviderats under de tre senaste åren och i vissa ämnen fastställdes studieplanen för mer än tio år sedan. (Wahlén aug. 1995).

Regelbundna ämneskonferenser för forskarutbildningen för hela riket tycks saknas. Nyttan av sådana konferenser skall inte underskattas särskilt i nuvarande förändringsskede. De ger tillfälle till diskussion av nya idéer, inkl möjligheter till ev fördelning mellan universiteten av olika specialinriktningar, kravevilibrerings, kontakter för utbyten av lärare och studenter etc.

Vid bedömningsgruppens besök på universiteten kom diskussionen alltid in på vad som skulle kunna kallas det dubbla utbildningsuppdraget, dvs både god muntlig och skriftlig språkbehärskning och teoretisk och metodisk skolning. Här varierar ämnenas vetenskapliga traditioner och de faktiska förutsättningarna för de studerande. I de allmänlingvistiska ämnena och i nordiska språk kan man på ett tidigt stadium i utbildningen arbeta med teori och metod. Föreläsarna för de särskilda språken anser sig däremot vara tvungna att lägga ned mycket tid på språkbehärskning vilket får till konsekvens att forskarstuderande i dessa ämnen får svårare att nå den vetenskapliga nivå som krävs för att skriva en avhandling.

Bedömningsgruppen anser att man måste pröva olika vägar för att komma tillrätta med problemet. Den ena är att skärpa kraven på språkbehärskning vid antagningen. Detta bör vara den vanligaste vägen, eftersom det idag sällan innebär oöverstigliga hinder att under en tid arbeta med språket i ett land där det aktuella språket används. Den andra vägen – och för den talar den faktiska situationen på en del institutioner – är att förlänga utbildningen med 1-2 år. Enligt bedömningsgruppen kan det vara riktigt i vissa fall, när det rör sig om språk som inte är skolspråk. Men fakulteterna bör vara restriktiva med en sådan lösning.

Ett utbildningsmoment som inte kommit fram i de skriftliga kommentarerna och inte heller under bedömningsgruppens besök är forsknings-etiska frågeställningar. Endast i samtal i Umeå underströks vikten av att

detta tas upp på ett tidigt stadium i utbildningen. Det finns skäl att bevaka detta på alla orterna.

Förslag

Fakulteter och institutioner utarbetar i samråd lokala riktlinjer för förkunskapskraven i varje enskilt forskarutbildningsämne, som är anpassade till att forskarutbildningen normalt skall vara klar efter fyra års heltidsstudier. I vissa ämnen kanske man kan överväga att förlänga normaltiden. Det är viktigt att sådana beslut fattas med ekonomiskt stöd från fakultet/sektion eftersom det då behövs ökade resurser – doktorand-tjänster i sådana ämnen måste omfatta en motsvarande förlängning.

9.3. Individuella studieplaner

I 1993 års högskoleförordning tillkom kravet på s.k. individuella studieplaner. Avsikten är att handledare och forskarstuderande gemensamt skall komma överens om en studieplan som passar för just den studenten, vid den institutionen, med de resurser etc. som finns tillgängliga där. Det gemensamma utarbetandet av en sådan studieplan bör vara en del av handledningen vid påbörjandet av forskarutbildningen.

Studieplanen bör vara skriftlig och innehålla en realistisk plan för den studerandes verksamhet – mest detaljerad för den närmaste 12-månadersperioden. Den kan innehålla anteckningar om planerad studiegång under de följande åren men bör lämna utrymme för en progressiv definiering av specialområden, avhandlingsinriktning osv. Förutom information om vilka kurser den studerande planerar att inhämta och hur och när redovisningen ska ske, bör den individuella studieplanen också innehålla information om andra relevanta åtaganden såsom planerad undervisning som skall ges av den studerande, med beräkning av tidsåtgång, planering av deltagande i relevanta konferenser, skrivande av 'abstracts', uppsatser och artiklar, eventuell vistelse vid annat universitet.

Det är ytterst viktigt att den individuella studieplanen uppfattas som ett avtal mellan arbetsledaren (=handledaren) och den forskarstuderande, varvid båda parter har ansvar för att informera varandra om relevanta faktorer. T.ex. bör handledaren hjälpa den studerande att välja kursmoment

i en sådan ordning att han/hon kan få mesta möjliga stöd, t.ex. genom kurser vid den egna institutionen eller närliggande institutioner, sektionskurser, tvärvetenskapliga seminarier, samläsning med andra forskarstuderande, samt i allmänhet hjälpa den studerande att hålla den takt i utbildningen som motsvarar hans/hennes aktivitetsgrad. Den studerande å sin sida bör tänka på alla faktorer som kan påverka studieintensiteten och inte förbinda sig till att klara av mer under de närmaste två terminerna än som är genomförbart.

Till studieplanen hör en tidplan. Under vissa perioder kan det räcka med 'avstämningsmöten' en till två gånger i månaden, då båda parter kan förvissa sig om att arbetet går framåt i den takt som planerats. Under andra perioder bör man komma överens om riktiga handledningsmöten och även hur ofta dessa träffar skall ske och i vilken form redovisningen skall ske. Om den studerande halkar efter bör han/hon ta upp detta med handledaren samt diskutera olika möjligheter att komma ikapp.

Till den förändrade synen på forskarutbildningen med ett uttalat ansvar för båda parter hör att det är mycket viktigt att de studerande själva å sin sida tar ansvar för tidsplanering och initiativ till möten med handledaren. Det är orealistiskt att vänta sig att handledaren alltid skall hinna 'passa på' de studerande.

Den individuella studieplanen bör uppdateras åtminstone en gång om året, varvid en kontinuerlig insnävning mot ett avhandlingsämne bör ske. Forskarutbildning är en dynamisk process under en period när den studerandes intressen blir alltmer väldefinierade. Ofta leder detta till att den studerande behöver en bihandledare eller byta huvudhandledare. Detta bör ses som en naturlig del i processen. Det bör inte upplevas som ett problem för den studerande att föreslå ett handledarbyte. Snarare kan man kanske se det som att det initiala avtalet mellan handledaren och den studerande måste omförhandlas årligen och hänsyn tas till nya faktorer.

Det är också önskvärt att den studerande och handledaren vid dessa tillfällen pratar igenom huruvida målsättningen för forskarutbildningen har förändrats och/eller om det finns behov av speciella åtgärder. Det är mycket viktigt att dessa 'avtalsförhandlingar' återspeglar den studerandes faktiska situation. Upprepade avvikelser från tidsplanen samt oförmåga att bli klar med delmoment bör inte slätas över utan tas upp och

diskuteras. Kanske de är indikationer på att den studerande bör välja ett annat slutmål än doktorsexamen. Handledaren bör bistå i denna bedömning samt även vara beredd att ge råd om alternativa slutmål såsom licexamen.

9.4. Kurser och seminarier

Kurser i forskarutbildningen

Inläsningen och redovisningen av kursmomenten i forskarutbildningen kan gå till på olika sätt, beroende på materialets natur, antal studenter och tillgängliga resurser. Av kommentarer från de forskarstuderande att döma verkar det mycket önskvärt att så mycket som möjligt av kursläsningen sker i samband med undervisning eftersom detta stimulerar till en gemensam kritisk diskussion av materialet och även verkar befrämjande på studietakten. Ytterst få institutioner kan anordna regelrätta doktorandkurser i samtliga områden, men det finns flera, mindre kostsamma alternativ. T.ex. kan man försöka uppmana flera studerande att läsa in samma material under samma period och den handledare som har ansvaret för området kan då hjälpa till att introducera problemställningarna inom området genom ett inledande möte,. De studerande kan ta ansvar för att bilda 'läsgrupper' som träffas och diskuterar materialet. Redovisningen kan med fördel ske i form av uppsatser som också kan presenteras i ett 'arbetsseminarium' (=seminarium med och för doktorander). En del doktorander rapporterade att försök med samläsning och diskussion av kursmoment lett till goda resultat. På flera håll tillämpas en integrering mellan D-kurser och forskarutbildningskurser. Detta kan givetvis endast gälla en del av forskarkurserna, men det kan vara ett bra sätt att ge potentiella forskarstuderande en inblick i hur forskarutbildningen går till. Framför allt kan sådana forskningsinriktade D-kurser tjäna till att förbereda blivande doktorander på att det ställs andra krav på studenterna på forskarutbildningen vad gäller förmåga att tänka kritiskt och självständigt, förstå problemområden samt skaffa information på egen hand.

Sektionskurser

Institutionerna visar sig ofta vara för små enheter för att kunna erbjuda en fullgod utbildning. Samarbete utöver institutionsramarna uppfattas

således ofta som nödvändiga. Åtskilliga önskemål har uttryckts om att de språkvetenskapliga sektionerna i högre grad får karaktären av samarbetande enheter. En möjlighet är att inrätta koordineringsgrupper på sektionnivå med ett visst övergripande ansvar för forskarutbildningen och med uppdrag att anordna gemensamma teori- och metodseminarier liksom tematiska work-in-progress-diskussioner som komplement till den ämnesspecifika utbildningen. I Stockholm t ex finns redan nu mer eller mindre obligatoriska sektionskurser i vetenskapsteori, lingvistik etc och Lund och Göteborg tillämpar sedan flera år ett system med sektionskurser med rullande planering. Avsikten med de gemensamma initiativen bör inte vara att diktera teoretisk och metodisk enhetlighet. Tvärförbindelser kan skapa friktioner mellan olika traditioner och paradigm men vidgar alltid den vetenskapliga horisonten och är nödvändiga för uppövande av kritisk förmåga och omdöme.

Kurser utomlands

Forskarstuderande i språkämnen bör räkna med att tillbringa några perioder utomlands (se detta som en del av utbildningen) bl a för att etablera egna kontakter, försäkra sig om förmågan att kunna ha ett utbyte med andra forskare på eller angående det relevanta språket. I den mån kurser ges vid andra universitet kan det vara ytterst värdefullt om den studerande fullgör dem på språket i fråga. Det är viktigt att doktoranden och handledaren kommer överens om ev. kursläsning utomlands och hur denna ska examineras, t.ex. vid utarbetandet av studieplanen för den aktuella perioden. Examinationen kan ta sig olika uttryck: handledaren bör gå igenom redovisningen från kursen (om sådan föreligger) och bedöma om denna räcker som examination, samt i påkommande fall föreslå kompletteringsuppgifter. T.ex. kan doktoranden skriva en uppsats i anslutning till kursen samt gärna presentera denna vid ett seminarium där man kan diskutera skillnader i metod, målsättning etc. mellan hemmauniversitetet och det utländska universitetet.

Kurser i ämnen med få forskarstuderande

Små språkämnen brottas med speciella problem. Ofta är handledningskapaciteten alltför begränsad. Flera representanter för mindre ämnen önskar ett intimare samarbete inom de språkvetenskapliga sektionerna. Trots alla faktiska skillnader har språkämnen betydande gemensamma

moment. För doktoranderna är det särskilt angeläget att upprätta kontakter utanför det egna ämnet. Fastän detta naturligtvis alltid kräver specifik undervisning och seminarieverksamhet, är det också viktigt att kunna delta i gemensamma teori- och metodkurser, tvärinstitutionella grupper etc. Kontakter över institutionsgränserna är till särskild fördel för forskarstuderande i små ämnen och kan bidra till att förebygga vetenskaplig isolering. Ett intimt samarbete mellan sektionens handledare skulle kunna underlätta sådana kontakter. Också värdet av sociala relationer till doktorander utanför den egna institutionen är särskilt stort i de små ämnena.

I dessa ämnen föreligger nästan aldrig behov av färdiga doktorer med exakt samma utbildning, vilket gör en individualisering av studieplanerna särskilt väl motiverad här. Å andra sidan krävs aktiva insatser för att föra in de studerande i vidare vetenskapliga sammanhang. Institutionerna behöver resurser att söka och betala externa krafter åtminstone för vissa moment i utbildningen. Doktorander i mindre ämnen behöver ofta även särskilda möjligheter att för vissa perioder delta i kurser vid andra institutioner inom och utom landet.

9.5Handledning

Handledarkollegium

De forskarstuderande har rätt att ställa krav på adekvat handledning under utbildningsprocessen. Detta medför att institutioner som antar forskarstuderande måste se till att adekvat handledning verkligen ges i de olika skedena. Vi anser att alla institutioner som har forskarutbildning bör ha en grupp med särskilt ansvar för denna. Vi kallar denna grupp handledarkollegium. Denna grupp bör bestå av alla aktiva handledare vid institutionen och till denna bör inbjudas externa handledare vid behov. Om en institution inte har mer än en handledare, bör han eller hon söka samarbeta med andra institutioner så att det blir möjligt att upprätta ett kollegium som kan fungera som ett forum för diskussion om olika aspekter av forskarutbildningen (kursplaner, antagningskriterier, rekrytering, antagning, tillsättning av doktorandtjänster etc.) Det är orealistiskt att vänta sig att en nyanställd lärare omedelbart ska kunna fungera som en erfaren handledare. Det kan i sådana fall vara lämpligt att

låta en mer erfaren handledare arbeta tillsammans med den nyutträdde/a under en period. På fakultetsnivå bör man se till att det anordnas fortbildning för handledare.

Ämnesval, handledarkompetens, profilering, kvalitetssäkring

En viktigt fråga är om den forskarstuderande skall få välja sitt avhandlingsämne fritt. Å ena sidan bör ämnet anknyta till egna intressen; å andra sidan kan ett helt fritt val leda till att doktoranden står ensam och isolerad med sitt ämne. En alltför stor variation i fråga om ämnesval reducerar möjligheterna till fruktbart gemensamt arbete i vetenskapliga seminarier.

Framför allt utgör emellertid tillgången på kvalificerad handledning en naturlig begränsning av möjliga avhandlingsämnena. Det är i dag omöjligt att upprätthålla fiktionen att en och samma ämnesföreträdare kan ge god handledning på sin disciplins alla delområden. Väljs ett avhandlingsämne som saknar ämnesspecialist på vederbörande institution, måste extern handledning ordnas.

En lämplig differentierande och samtidigt kvalitetshöjande åtgärd kan vara en tydligare profilering av de enskilda institutionernas forskning och en mer medveten rekrytering i enlighet med den lokala inriktningen. På så sätt kan handledarnas vetenskapliga profil få en mera avgörande betydelse för språkdoktorandernas val av institution. Detta förutsätter naturligtvis att sökande till forskarutbildningen inte rekryteras bara från det egna universitetet. Det förutsätter också att studerande från den egna institutionen uppmanas att söka sig till det universitet där den egna intresseinriktningen överensstämmer med handledarnas kompetens.

Med tanke på kvalitetssäkringen är det nödvändigt att handledarna själva är aktiva forskare. Det är viktigt att sörja för att handledare verkligen får tid till egen forskning.

Det är viktigt för doktoranderna att få lära känna det svenska forskarsamhällets krav men också olika former av internationell vetenskapskultur. Ett sätt att göra detta är att delta i kurser, sommarinstitut och konferenser på nationell och internationell nivå. Ett annat är att etablera tematiskt motiverade bilaterala kontakter på doktorandnivå med in- och

utländska institutioner. Sådana initiativ kan ha en betydande utstrålnings-effekt på omgivningen i de berörda miljöerna.

Balansen mellan en fastlagd studiegång som leder till resultat inom bestämd tid och utrymmet för eget ansvarstagande, valfrihet och växande självförtroende är ömtålig. Intellektuell upptäckarglädje och stolthet över det egna arbetet är viktiga ingredienser i en forskarstuderandes liv. Som ofta framhållits i diskussionerna, måste man acceptera att de forskarstuderande utgör ”en brokig skara”. Då deras ämnesmässiga och personliga förutsättningar varierar starkt, bör både krav och stödjande åtgärder vara differentierade och delvis individbaserade. Det bör också alltid finnas ett rimligt utrymme för tillfälliga misslyckanden.

10 Avhandling och disputation

Att döma av de skriftliga inlagor som inkommit och de kommentarer som bedömningsgruppen fick vid sina diskussioner på de olika universiteten verkar det råda en förhållandevis stor enighet om doktorsavhandlingens roll. En doktorsavhandling skall vara ett bevis på den studerandes förmåga att formulera och behandla vetenskapliga problem samtidigt som den ger ett bidrag till ny kunskap. Däremot mötte vi mycket skiftande åsikter om vilka kvalitetskrav som kan och bör ställas på en svensk doktorsavhandling. I vissa miljöer blev det klart att kvalitets-tänkandet från den gamla doktorsgraden levde kvar i oreflekterad form, medan man vid andra institutioner kan möta en syn på avhandlingen som en tidsbegränsad del av en i sig tidsbegränsad utbildningsprocess. Vårt intryck är att denna uppfattning är särskilt vanlig vid institutioner med goda internationella kontakter, vilkas forskarstudier vistats vid institutioner utomlands.

I denna rapport utgår vi från att utbildningsprocessen, inklusive avhandlingsarbetet, måste utformas så att det rimligen kan genomföras under fyra års heltidsstudier. Detta måste, som vi ser det, medföra en omprövning av avhandlingens roll och utformning. Det är viktigt att här se på vilka kvalitetskrav som gäller vid universitet i andra länder där en tidsbegränsad forskarutbildning funnits under längre tid än i Sverige, t.ex. USA med normalstudietid på 4-5 år, Storbritannien 3-4 år, samt på senare tid Norge med Dr Artium graden 3-4 år.

Kvalitetskraven på avhandlingar måste diskuteras på institutionerna, för att förhindra att handledare och doktorander har olika synsätt, eller inte förstår den andra partens implicita kvalitetsnormer. Många forskarstudierande har klagat över överkrav från handledares sida, men vi har också träffat på doktorander som själva har tagit som modell avhandlingstyper som producerats under andra tidsförhållanden.

En vanligt förekommande synpunkt är att svenska avhandlingar skall hålla internationell klass, och man jämför då svenska avhandlingar med avhandlingar som publicerats i t.ex. Frankrike, Tyskland, Storbritannien

och USA. Det man då ofta glömmer bort är att de avhandlingar som trycks och distribueras i dessa länder bara utgör en liten procent av den totala produktionen. De böcker som kommer ut på etablerade förlag och är baserade på akademiska avhandlingar representerar ett urval av de allra bästa avhandlingarna. Ofta har dessa dessutom ytterligare bearbetats efter disputationversionen, medan författaren haft ett post-doktoralt stipendium eller en tjänst av typ forskarassistent. Att jämföra alla svenska avhandlingar med dessa vetenskapliga arbeten är således inte rimligt. Däremot är det förstås önskvärt att även banbrytande eller på annat sätt vetenskapligt intressanta svenska avhandlingar publiceras och distribueras internationellt, men detta behöver inte medföra att man lägger ett sådant kvalitetskrav på alla avhandlingar eller att det automatiskt är disputationversionen som får internationell spridning.

Avgränsandet av avhandlingsämnet eller projektet – skall utgöra en integrerad del av den individuella studieplanen som kontinuerligt revideras.

Avhandlingsspråk bör väljas med beaktande av vad som är lämpligt med tanke på materialets natur och den vetenskapliga diskussion som avhandlingen vill vara ett tillskott till. Hittills har det betraktats som självklart att en avhandling på de tyska eller romanska institutionerna skall skrivas på det aktuella ämnets språk. Men detta förändras i takt med att engelska alltmer har blivit den vetenskapliga världens språk. Så är t ex tyska institutionen i Lund inställd på att viss germanistik idag skrivs på engelska. Avhandlingar som har ett brett vetenskapligt intresse har visat sig inte få samma spridning om de är skrivna på tyska. Också i ämnet italienska kommer i Lund en avhandling på engelska.

Det är ett rimligt krav att en doktorand kan skriva på ett internationellt vetenskapligt språk (oftast engelska) med sådan kvalitet att endast språkgranskning av en infödd granskare behövs.

På flera håll fördes det fram att det är viktigt att avhandlingar trycks eftersom distributionen endast då fungerar tillfredsställande. Men med moderna och snabbt förändrade publiceringstekniker öppnar sig många olika möjligheter att tillgodose detta önskemål samtidigt som det blir möjligt att utnyttja den ofta avsevärda insats som opponenter lägger ner vid granskningen av avhandlingen. Mot bakgrund av den tidsram som

forskarutbildningen måste rymmas inom, vill vi understryka att det är mycket önskvärt att man på universiteten ser över regler och rutiner för tryckning av avhandling och disputationer och effektiviserar denna del av utbildningsprocessen. Detta kräver en separat utredning, som också kan omfatta nationella regler för sammanläggningsavhandling. Vi ger här bara en skiss av några möjliga förändringar som även påverkar disputationens roll:

1. En eller flera förhandsgranskare anlitas (som i Norge, Finland, Tyskland) för att granska det färdiga manuskriptet och skriva utlåtanden om det. Ev. kan betygsnämndens uppgifter utökas så att de innefattar en sådan förhandsgranskning. Förhandsgranskarna ger omdöme huruvida avhandlingen kan läggas fram eller om ytterligare insatser krävs. Förfarandet garanterar kvalitetsnivån och avlastar dessutom professors/ämnesrepresentantens ansvar.
2. Före disputationen produceras enbart ett mindre antal exemplar av manuskriptet som då läses före disputationen av de därtill utsedda granskarna. Det är fullt möjligt att låta manuskriptet ligga framme till offentlig granskning och att cirkulera det till systerinstitutioner. Ev. kommentarer eller rättelser kan då vidarebefodras till respondenten.
3. Disputationsakten blir även under detta förfarande en offentlig ventilation av avhandlingen. Opponent och respondent får tillfälle att diskutera centrala vetenskapliga frågor. Disputationens roll som fönster mot vad som sker inom universitetsforskningen bibehålls. Där emot nedtonas disputationens roll som examination eftersom den verkliga kvalitetsgranskningen redan skett.
4. Efter avslutad disputation åligger det respondenten att rätta de korrekturfel och smärre fel som påpekats under granskningsprocessen. Det kan vara lämpligt att kräva att dessa ändringar ska genomföras inom en viss tidsrymd som anpassas till rättelsernas natur men som inte gärna bör överstiga ett par månader. Först därefter får respondenten ut sin examen.
5. Sedan manuskriptet rättats, trycks avhandlingen. Minimum är den föreskrivna pliktupplagan som distribueras till universitetsbibliotek i sedvanlig ordning, vilket garanterar tillgängligheten. Det kan nämnas att pliktupplagan vid många universitet i Tyskland är begränsad till

mindre än 100 exemplar. I Storbritannien och USA är respondenten endast skyldig att deponera två bundna exemplar i universitetsbiblioteket. All ytterligare distribution är frivillig och finansieras av respondenten, ofta med stöd av institutionen. I USA är det vanligt att deponera ett exemplar vid University Micro Film i Michigan, som fungerar som en central där tryckta kopior kan beställas till kopieringskostnad. Numera har förmedling av avhandlingar och andra opublicerade vetenskapliga verk via Internet blivit vanlig, och denna elektroniska distributionsform kommer sannolikt att öka kraftigt.

6. Före tryckningen bör handledaren rådgöra med förhandsgranskare/betygsnämnd huruvida avhandlingen är av sådan kvalitet att doktoranden bör uppmanas att söka få den antagen i någon lämplig skriftserie vid institutionen eller universitetet.
7. Om en avhandling inte distribueras i någon skriftserie bör författaren uppmanas att söka publicera en artikel som sammanfattar resultaten. Detta kan även gälla avhandlingar avfattade på svenska, oavsett om de distribueras i skriftserier eller ej där det är viktigt att resultaten görs tillgängliga för den internationella forskningsvärlden genom publicering av en artikel på något, för avhandlingsämnet relevant internationellt språk.
8. I linje med förslagen förespråkas inrättandet av forskarassistent-tjänster, ev. också tvååriga post-doktorala stipendier som gör det möjligt för särskilt lovande nyblivna doktorer att vidareutveckla idéer från avhandlingen så att de kan publiceras i bokform av ett kommersiellt förlag; (Se de reviderade anglosaxiska och tyska avhandlingar som kommer ut på Cambridge University Press, Kluwer, Narr, Niemeyer, Harrassowitz, Benjamins etc.)

Förslag

För varje forskarutbildningsämne preciseras avhandlingsarbetet kontinuerligt i anslutning till en regelbunden uppföljning av de individuella studieplanerna. Ramen är att det skall var möjligt att avsluta studierna efter fyra års heltidsstudier. Likaså preciseras vilka läsare man skriver för i första hand och på vilket språk avhandlingen skall skrivas.

På fakultetsnivå beslutas om rutiner för förhandsgranskning av avhandlingarna. Rutinerna skall garantera både kvaliteten och tillgängligheten. Med detta sammanhänger också en reformering av disputationsakten, där de ovan lämnade förslagen skulle kunna prövas i en försöksverksamhet.

En särskild utredning utses med uppdrag att pröva förslagen om förändrade former för avhandlingen och disputationen.

II Arbetsmiljö. Arbetsplats

Den mognadsprocess som forskarutbildningen bör utgöra förutsätter en fruktbar social miljö. Det behövs aktiva insatser för att underlätta doktorandernas sociala kontakter och införliva dem i produktiva lokala nätverk. Känslan av isolering inom det egna ämnet hämmar motivationen och målmedvetenheten. Det händer ofta att forskarstuderande på olika institutioner bearbetar likartade problem utan att upptäcka detta eller utan att finna ett gemensamt språk att utbyta erfarenheter på. Tvär-institutionella kontakter på lokal och nationell bas kan råda bot på detta och bidra till att skapa tematiska nätverk.

För de forskarstuderandes kontakt med och införlivande i en god vetenskaplig miljö är det avgörande att de kan utföra åtminstone en del av sitt arbete på institutionen. (T-Fo s 12 -13)

Inrättandet av doktorantjänster har lett till att innehavarna i och med att de är anställda har rätt till arbetsplats och rimlig utrustning. Detta gäller genomgående på universiteten. Trångboddhet och knappa resurser kan medföra svårigheter att genomföra det, men riktigheten i kraven ifrågasätts inte. Det är en komplikation att dimensioneringen av lokal-kostnaderna tidigare inte inkluderade de forskarstuderande.

För övriga forskarstuderande är det sämre sörjt, även för dem som har utbildningsbidrag. Innehav av utbildningsbidrag jämföras inte med innehav av doktorantjänst. Äldre deltidsstuderande har ofta en arbetsplats på annat håll men det gäller inte de yngre. Detta påpekades särskilt i Göteborg.

Tillgång till dator, databaser, e-mail, Internet etc är idag nödvändigt. Det hade inte de forskarstuderande vid Stockholms universitet vid bedömningsgruppens besök. I Lund finns de tekniska förutsättningarna, men där nämndes de studerandes ointresse som ett problem av de studerande själva. I stort sett är ändå utvecklingen på god väg. Fördömligt är det arbete som bedrivits på Institutionen för klassiska språk i Uppsala både vad gäller utrustning och vad gäller utbildning av de studerande så att de utnyttjar de nya tekniska möjligheterna.

Förslag

Statsmakternas krav på ett ökat antal avklarade doktorsexamina har stötts av särskilda medel för doktorandtjänster, men de resurser som behövs är inte bara lönekostnader. Lokaler och utrustning för doktoranderna måste också finansieras. Det bör läggas till i anslagen till de humanistiska fakulteterna.

Ändamålsenliga arbetsplatser på institutionen är en viktig del i effektiviseringen av forskarutbildningen. För dem som målmedvetet siktar på en färdig examen rör det sig om ett arbete och inte en hobbyverksamhet och då är tillgång till en ordentligt utrustad arbetsplats oundgänglig oavsett hur studierna finansieras.

Fakultetsnämnderna bör genomföra fakultetsgemensamma kurser (ev obligatoriska) i användningen av nya hjälpmedel. Alla forskarstuderande bör lära sig att arbeta med Internet etc.

12 Avrådande, avregistrering

Ett av dagens problem är att en del av dem som är registrerade som forskarstuderande inte klarar av att genomföra avhandlingsarbetet. Det finns grovt sett tre skäl. De har inte den intellektuella och personliga kapacitet som krävs eller de har inte tillräckligt mycket tid (dvs de måste försörja sig på annat arbete) eller de har inte behov/motivation att slutföra uppgiften.

Oavsett skäl kan dessa forskarregistrerade vara ett bekymmer för institutionen i den nya situationen, då anslagstilldelningen beräknas på antalet avklarade examina i förhållande till antalet forskarstuderande.

Bedömningsgruppen föreslår att det läggs till i högskoleförordningen att en institution har rätt att avregistrera en forskarstuderande som inte genomfört studierna på ett kvalitetsmässigt och tidsmässigt acceptabelt sätt. Ett beslut om avregistrering bör kunna överklagas. Förslaget beror på att det avrådande som redan förekommer många gånger inte ger resultat.

Bedömningsgruppen anser också att institutionerna kan använda sig av begreppet "auskultant" mer än idag. En invändning mot att avregistrera och därmed stänga ute forskningsintresserade som inte bryr sig om doktorsexamen är att de kan vara viktiga deltagare i forskarseminarierna. Deras kunskap, ämnesintresse och erfarenheter (de är ofta yrkesverksamma) är till nytta i diskussionerna. Dessa studerande skulle kunna föras över till gruppen auskultanter. De kan då vara seminariedeltagare utan att vara aktiva forskarstuderande. Det skall inte vara en rättighet att bli auskultant, utan en möjlighet för institutionen att knyta till sig personer som kan berika seminariediskussionerna. Det bör vara möjligt att utarbeta ett system där man kan växla mellan att vara aktiv forskarstuderande och auskultant.

Förslag

Ett tillägg görs i högskoleförordningen om att en institution har rätt att avregistrera en forskarstuderande som inte genomfört studierna på ett kvalitetsmässigt och tidsmässigt acceptabelt sätt. Beslut om avregistrering skall kunna överklagas.

Institutionerna kan som auskultanter knyta till sig personer som kan berika seminariediskussionerna utan att de är aktiva forskarstuderande.

13 Ekonomin på institutionerna

Det har inte legat i utredningens uppdrag att ta fram underlag för jämförelser mellan orter och ämnen av vad det kostar att få fram en avhandling eller en doktorexamen. Bedömningsgruppen vill emellertid lämna några allmänna synpunkter.

Skiljelinjen för hur institutionernas ekonomiska situation har utvecklats på senare år verkar ligga i hur universiteten har förhållit sig till prislappen per student i grundutbildningsanslaget. Även om grundutbildningsanslag och anslag för forskning/forskarutbildning är olika anslag får de gemensamt konsekvenser på institutionsnivå. Institutionens kostnader för gemensamma resurser som administrativ personal, bibliotek, datorer, telefon, papper, kopiering etc. är beroende av båda anslagen. En urholkning av grundutbildningsanslaget urholkar därför i sin tur forskarutbildningen.

I Uppsala har universitetet omfördelat medel till förmån för språkområdet och där var institutionerna medvetna om sitt relativt goda läge. I Umeå, å andra sidan, hade man inte justerat anslagen lokalt utan fört ut "studentpengen" direkt till institutionsnivån. Flera institutioner vittnade om väntade underskott och ekonomiska svårigheter. Det är inte en överdrift att säga att en trött förtvivlan präglade flera av dem som bedömningsgruppen talade med.

Till bilden hör också att språkområdet i Umeå är betydligt mindre omfattande än på de andra universiteten. Det borde fortfarande ses som ett uppbyggnadsområde i stället för att ges besparingskrav. I Umeå finns t ex den enda universitetsinstitutionen i engelska som bara har en professur.

Förslag

Vid förändringar i grundutbildningsanslaget på central och lokal nivå skall konsekvenserna för forskarutbildningen ingå i beslutsunderlaget.

Vid beräkningen av universitetsanslagen till språkområdet bör en särskild analys göras av den ekonomiska situationen och den planerade framtida utvecklingen för språkämnen i Umeå.

I4 Ekonomin för de forskarstuderande

Det helt överskuggande problemet för forskarstuderande i språk är finansieringen av studierna. Antalet doktorandtjänster är litet i förhållande till antalet sökande, och nästan ingen kan idag räkna med att få en tjänst från början av studierna. Situationen är väsensskild från vad som vanligen gäller inom naturvetenskap, teknik och medicin.

I sin översikt av forskarutbildningen under 70- och 80-talet skriver Göran Zetterblom:

”Inom humanistisk fakultet får endast en mindre del av de nyantagna en omfattande studiefinansiering och inom denna grupp avlägger cirka 40 procent examen. Inom matematisk-naturvetenskaplig fakultet får merparten av de studerande denna förmån och bland dessa avlägger cirka 70 procent examen. Det bör dock märkas att även kvaliteten hos studiestödet varierar mellan fakulteterna. Inom humanistisk fakultet har flertalet i den gynnade gruppen haft utbildningsbidrag, inom matematisk-naturvetenskaplig fakultet assistenttjänster.”

Vid bedömningsgruppens besök på universiteten var den genomgående uppfattningen att den viktigaste faktorn för framgång i forskarstudierna var att studierna bedrevs på avlönad heltid, dvs med innehav av doktorandtjänst. Men i ljuset av otillräckliga anslag (fakultetsanslag och externa projektanslag) för tillräckligt många sådana tjänster diskuterades också olika tänkbara kombinationer av utbildningsbidrag/doktorandtjänst eller deltidsarbete/deltidsstudier. Studenterna påpekade dock att det idag är mycket svårare än tidigare att försörja sig på deltidsarbete. Att få fram olika finansieringskällor för doktoranderna blir allt viktigare.

Samma bild kommer fram i enkäterna. Av handledarna anser 65 procent att doktorandtjänst på heltid är den bästa studiefinansieringsformen; det anser också 61 procent av de studerande. Därefter kommer doktorandtjänst på deltid med 13 procent i båda grupperna. Att utbildningsbidrag skulle vara den mest önskvärda studiefinansieringen anser bara 7 procent av handledarna och 9 procent av de studerande.

Till det viktiga med att det är fråga om en statlig tjänst hör inte bara de sociala förmånerna (sjukersättning, pension etc) utan framför allt att innehav av en tjänst markerar att forskarutbildningen är ett arbete med fast arbetsplats och krav på prestation både av arbetstagaren/doktoranden och arbetsledaren/handledaren.

Förslag

Utred konsekvenserna, nationellt och lokalt, av ett beslut om att till forskarutbildning inom det språkvetenskapliga området anta endast det antal studerande som kan få doktorandtjänst på heltid under fyra år. Olika finansieringskällor beaktas (fakultetsanslag, forskningsrådsanslag, projektanslag – statliga och från näringslivet).

15 Arbetsmarknad

När det gäller arbetsmarknaden måste man skilja mellan de olika ämnena.

Lingvistik med fonetik har, vid sidan av universitet och högskolor, en arbetsmarknad inom datorvärlden särskilt inom området människa – teknik, talteknologi och logopedi. Många disputerade arbetar vidare inom forskningsrådsprojekt. Dessutom finns ett internationellt nätverk som breddar arbetsmarknaden.

Engelska har en traditionell arbetsmarknad inom utbildningsområdet. Men idag betraktas gymnasieskolan som stängd för personer med doktorsexamen. I stället har de nya högskolorna rekryterat intensivt de senaste åren, som en konsekvens av de kvalitetskrav som ställs på dem. Det har varit svårt t ex för universitetet i Umeå att få behöriga sökande till en universitetslektorstjänst också därför att de mindre högskolorna har erbjudit högre löner.

Tyska, franska, spanska har ungefär samma situation som engelska även om ämnena inte förekommer i samma utsträckning på de nya högskolorna. I Umeå påpekades bristen på disputerade också i tyska. Arbete som översättare i EU har lockat en del doktorander att avbryta sina studier. Enligt vissa ämnesföreträdare är arbetsmarknaden god för disputerade i tyska.

Nordiska språk har en bra arbetsmarknad för disputerade. Det finns färre disputerade än behovet. I Umeå har det inte gått att få behöriga sökande till universitetslektorat.

Klassiska språk räknar med en förhållandevis god arbetsmarknad för disputerade. Klassikerförbundet har beräknat att det fram till år 2000 behövs 40 nya lektorskompetenta lärare. Det kan också nämnas att behovet av en disputerad på ett gymnasium i Lund var så stort att den som utnämndes fick dispens från det gängse kravet på genomgången utbildning på Lärarhögskolan.

Arbetsmarknaden för klassiker omfattar också arkiv och vetenskapliga bibliotek.

För *övriga språkämnen* är antalet tjänster betydligt mindre, men med ungefär samma inriktning: undervisning på olika nivåer, bibliotek, översättning samt media, förlag etc.

Sammanfattningsvis gav ämnesföreträdarna vid bedömningsgruppens besök en ganska positiv bild av arbetsmarknaden, åtminstone för de disputerade som accepterar att flytta från universitetsorten. Men genomgående beklagar man att det tidigare nära sambandet mellan forskning/forskarutbildning och gymnasieskolans lärare har upphört. För skolan borde det vara viktigt att ha disputerade lektorer.

Den bild som finns hos de forskarstuderande själva är mörkare – dålig arbetsmarknad, vaga förhoppningar om arbete inom EU, ovilja att lämna universitetet, ovilja att lämna forskarnas arbetsförhållanden. Forskarstudierna visar sig kunna ”institutionalisera” de studerande såtillvida att de uppfattar arbetsmarknaden utanför universitetet som ganska ointressant och svår att ta sig in på. Att man skulle kunna skapa sin egen nisch förefaller inte uppfattas som ett reellt alternativ. I en undersökning påpekas mönstret ”att om man inte blir forskare som sin rollmodell, har man misslyckats”. Till bilden hör naturligtvis också svårigheten att byta bostadsort när man har bildat familj. Det gäller generellt i samhället idag, då arbetsmarknadsläget kan tvinga fram en ökad geografisk rörlighet.

Detta skall kompletteras med de synpunkter som kommer fram i enkäterna, där det är påfallande att arbetsmarknaden utanför offentlig sektor egentligen inte räknas med som ett alternativ. På universitetens språkinstitutioner lever ännu rollen som utbildare av lärare, bibliotekariéer och andra tjänstemän för statens och kommunernas behov. Det är en viktig roll, men den borde inte vara allenarådande, eftersom språkvetarnas kompetens kan vara en nyttig tillgång på en bredare arbetsmarknad.

En intressant komplettering av bilden ges i en nykommen rapport från den humanistiska fakulteten i Göteborg. Där undersöks vad de som har avlagt doktorsexamen under perioden 1 juli 1980 - 30 juni 1995 nu

arbetar med. Undersökningen omfattar både historisk-filosofisk och språkvetenskaplig inriktning.

Det visar sig att flertalet - 75 procent – av dem som svarade på enkäten (151 svarande av 201 tillfrågade) har stannat kvar inom universitet/högskola och då i första hand på hemmauniversitetet. Enligt utredningen hade många redan från början ”bestämt sig för en akademisk ”karriär”. Vidare framhålls:

”Några av anledningarna till att examinerade doktorer inte söker arbete utanför universitetsmiljön verkar vara att de saknar den praktik som krävs och/eller att deras smala inriktning på forskarutbildningen inte är något för avnämarna.” (Fägersten m fl s 7)

Detta stämmer med svaren i enkäten till de forskarstuderande. Där svarar 69 procent att de räknar med möjlighet till karriär inom ämnet som forskare eller högskolelektor.(T-Fo s 27)

Arbetsmarknadsprognoser slår ofta fel och det är dessutom svårt att balansera efterfrågan och tillgång när det gäller en så förhållandevis begränsad grupp och en utbildning som tar så lång tid som minst 4 år. Det är därför viktigt med kontinuerlig och aktuell information både om offentlig sektor och om den privata. Inte minst gäller det att följa utvecklingen inom EU-samarbetet, den fortsatta uppbyggnaden av de nya högskolorna samt pensionsavgångar från tjänster inom hela universitetssystemet, inkl arkiv, bibliotek etc.

Bedömningsgruppen vill framhålla att de följande förslagen riktar sig både till fakultets- och institutionsnivå. För att klara dessa uppgifter behöver de flesta institutionerna hjälp med resurser och särskild arbetsmarknadskompetens. Det är viktigt att uppmärksamma denna typ av åtgärder.

Förslag

Infoga i utbildningen träning i att muntligt och skriftligt presentera problem, teori, metod och resultat för olika målgrupper inom institutioner, organisationer och privat näringsliv.

De studerande bör få hjälp och uppmuntran att förbereda sig för en arbetsmarknad som inkluderar frilansarbete och eget företagande.

Låt utarbeta information om vilka yrken som kräver en forskarutbildning och vilka yrken där en avslutad forskarutbildning inom ett språkområde är en viktig tillgång. Detta har i sin tur bäring på graden av specialisering respektive all-round-utbildning för den enskilde studeranden.

Informera på institutionsnivå om var och med vilka uppgifter de tio senaste årens disputerade i ämnet arbetar. Ordna möten mellan dem och de nuvarande forskarstuderandena.

Informera kontinuerligt de forskarstuderande om den aktuella arbetsmarknaden och förändringar i behov av kompetens och informera nyckelpersoner både inom privat och offentlig sektor om vad en forskarutbildad inom det språkvetenskapliga området har för kompetens. (Initiativet i Lund med Arbetslivsforum är intressant i detta sammanhang.)

Utveckla i samarbete med ansvariga för gymnasieskolan en forskarutbildning anpassad efter skolans behov. Den skall ligga på en nivå som innebär behörighet för lektorstjänst. Förslagsvis två års forskarutbildning avslutad med licentiatavhandling och examen.

16 Referenser

Agrell, Beata, "Kartläggning av principer och rutiner i forskarutbildningen vid humanistiska fakulteten, Göteborgs universitet, 1994/95" (Humanistiska fakulteten, Göteborgs universitet, 1995)

Enkvist, Nils-Erik m fl, *Linguistic Research in Sweden*. HSFR, Stockholm 1992

Fägersten, Carina m fl, "Var finns våra doktorer?" (Humanistiska fakulteten, Göteborgs universitet, 1995)

Brandell, Lars och Staffan Wahlén, "Språkvetenskaplig forskarutbildning. Underlag för en utvärdering." (Kanslersämbetets projekt, Göteborg, 1995) (BW)

Treekrem, Arvid, "Språkvetenskaplig forskarutbildning. Enkät till forskarstudierande. Underlag för en utvärdering." (Kanslersämbetets projekt, Göteborg, 1995) (T-Fo)

Treekrem, Arvid, "Språkvetenskaplig forskarutbildning. Enkät till handledare. Underlag för en utvärdering." (Kanslersämbetets projekt, Göteborg, 1995) (T-Ha)

Zetterblom, Göran, *Forskarutbildningen under 70- och 80-talet. Reformerna och resultat*. Stockholm 1994

Wahlén, Staffan, "Organisatoriska och andra förutsättningar för forskarutbildningen i språkvetenskapliga ämnen. En genomgång av studieplaner och andra dokument." (Kanslersämbetets projekt, Göteborg, aug 1995)

17 Bilaga I

Avhandlingstitlar 1984 - 93

Afroasiatiska språk

Uppsala universitet

- The Syriac Chronicle of Pseudo-Dionysius of Tel-Mahre. A Study in the History of Historiography
- Studies in the Language of Qoheleth
- Studies in Verbal Aspect and Narrative Technique in Biblical Hebrew Prose
- Standardization and Orthography in the Balochi Language

Allmän språkvetenskap

Göteborgs universitet

- Discourse Patterns in Aphasia
- Language Survival: A Study of Language Contact, Language Shift and Language Choice in Sweden
- Argumentation, Information and Interaction
- Spatial Relations. Towards a Theory of Spatial Verbs. Prepositions and Pronominal Adverbs in Swedish
- Second Language Learners' Acquisition of Grammatical Gender in Swedish
- Aspects of Swedish Speech Rhythm
- Situations, Meaning and Communication. A Situation Theoretic Approach to Meaning in Language and Communication

Lunds universitet

- Teacher Talk. How Teachers Modify their Speech when Addressing Learners of Swedish as a Second Language
- Complementation in Georgian
- Comparative Studies in Current Syntactic Theories
- Topology and Dynamics of Interactions with Special Reference to Spanish and Mapudungu
- Towards a discourse-based model of English sentence intonation
- Hungarian Phonology and Morphology
- An MT Oriented Model of Aspect and Article Semantics
- Internationally Adopted Children in Communication. A developmental study

Stockholms universitet

- Case Marking Semantics in Turkish
- Word Order and Syntactic Features in the Scandinavian Languages and English
- A Typology of Action Nominal Constructions
- On Participles
- Processing Noun Phrases in Natural Discourse
- Implicitness in discourse
- Language Literacy and Code-Switching in a Papua New Guinean Village
- Word Formation in British Sign Language (fonetik)
- Acoustic Properties as Predictors of Perceptual Responses. A Study of Swedish Voiced Stops
- Effects of Peripheral Auditory Adaptation on the Discrimination of Speech Sounds
- Aerodynamic Measurements of Normal Voice

Umeå universitet

- When-clauses and the temporal interpretation of narrative discourse

Uppsala universitet

- Interrogative Structures of Swedish. Aspects of the Relations between Grammar and Speech Acts
- Learning to Read and Write
- The Automatic Induction of Morphological Regularities

Arabiska

Lunds universitet

- Early Mahdism. Politics and Religion in the Formative Period of Islam
- A Treatise on the Unity and Trinity of God by Israel of Kashkar (d. 872). Introduction, edition and word index
- Ahman b. Ali b. Masud, *Marah al-arwah*. Presented with an Arabic text and a translation, an introduction and a commentary integrating other works. Part I: the Strong verb

Stockholms universitet

- Sayyid Zutb. Litteraturkritikern som vi ser honom i "Fi Zilal Al-zur'an". En litteraturkritisk forskning i "Fi-Zilál al-Qur'an"

Baltiska språk

Stockholms universitet

- Zur Struktur der lettischen Volkslieder "PUT, VEJINI". Ein Lied in Tradition und Expansion seit 1800
- Als die Bäume sprechen konnten. Zur Funktion des Bildes in Arlis Skalgbes Märchen. Ein Beitrag zum europäischen Kunstmärchen
- Die Sprache der lettischen juristischen Dokumente vom Ende des 17. Jahrhunderts. Ein Beitrag zur lettischen Sprachgeschichte
- Dominus narrabit in scripturis populorum: A Study of Early Seventeenth-Century Lutheran Teaching on Preaching and the Lettische lang-gewünschte Postill of Georgius Mancelius

Datalingvistik

Göteborgs universitet

- A Semantic Model for a Performance Framework. Studies in the Possibilities of Formalization
- A System for Computer-Assisted Proofreading. Automatic Detection of Orthographic Errors in Typographic Text - Aspects of the Communicative Function of Voice in Text Intonation
- Word-Class Tagging. Some Computational Tools

Engelska

Göteborgs universitet

- The Neuropsychological Status of Swedish-English Subsidiary Bilinguals
- English "standard" pronunciations: A Study of Attitudes
- Learning Vocabulary in a Foreign Language. A Study of Reading Strategies
- The English verb SEE. A Study in Multiple Meaning
- Ironic Formula in the Novels of Beryl Bainbridge

Lunds universitet

- The Rounded Rite. A Study of Wole Soyinka's Play The Bachae of Euripides
- On Verb Complementation in Written English
- Lexis in Composition. A Performance Analysis of Swedish Learners' Written English
- The Sweet Sound of Concord. A Study of Swedish Learners' Concord Problems in English

- Saxon Place-Names in East Cornwall
- English Adverbials in Translation
- Studies on Middle English Local Bynames in East Anglia
- Woman's Whole Existence: The House as an Image in the Novels of Ann Radcliffe, Mary Wollstonecraft and Jane Austen

Stockholms universitet

- Mrs. Humphry Ward. A Study in Late-Victorian Feminine Consciousness and Creative Expression
- A Child is a Child, You Know. The Inversion of Father and Daughter in Dickens's Novels
- Reactions to Non-Native English. Native English-Speakers' Assessments of Errors in the Use of English made by Non-Native Users of the Language
- Pragmatic Expressions in English: A study of you know, you see and I mean in face-to face conversation
- Alice's Adventures in Wonderland and Gravity's Rainbow. A Study in Duplex Fiction
- The Theatre of Recollection. A Cultural Study of the Modern Dramatic Tradition in Ireland and Poland
- Native-Speaker Reactions to Swedish Pronunciation Errors in English: Recognition, Intelligibility and Attitude

Umeå universitet

- Grammatical Correctness and Communicative Ability. A Performance Analysis of the Written and Spoken English of Swedish Learners
- The English Occupational Song
- In the Shadow of Neocolonialism. A Study of Meja Mwangi's Novels 1973 - 1990

Uppsala universitet

- Four Irish Legendary Figures in *At Swim-Two-Birds*: A Study of Flann O'Brien's Use of Finn, Suibhne, the Pooka and Good Fairy
- Unifying Strategies in Virginia Woolf's Experimental Fiction
- Images of Regeneration: A Study of Shakespeare's *The Tempest* and Its Cultural Background
- The Anti-Representational Response. Gertrude Stein's *Lucy Church Amiably*
- Meaning by Metaphor: An Exploration of Metaphor with a Metaphoric Reading of Two Short Stories by Stephen Crane

- Peacock's Progress: Aspects of Artistic Development in the Novels of Thomas Love Peacock
- "Oppressive Narrowness": A Study of the Female Community in George Eliot's Early Writings
- A Prison-House of Myth? Symptomal Readings in *Virgin Land*, *The Madwoman in the Attic*, and the Political Unconscious
- Middle English Nicknames in the Lay Subsidy Rolls for Warwickshire
- Domestic Disharmony and Industrialization in D.H. Lawrence's Early Fiction
- The Temporal Horizon. A Study of the Theme of Time in Anne Tyler's Major Novels
- Theodore Roethke, William Stafford, and Gary Snyder. The Ecological Metaphor as Transformed Regionalism
- The Shakespearean Ideal. Shakespeare Production and the Modern Theatre in Britain
- The "Enabling of Judgement". Sir Philip Sydney and the Education of the Reader
- Escaping the Castle of Patriarchy. Patterns of Development in the Novels of Gail Godwin
- A Life and its Mirrors. A Feminist Reading of L.M. Montgomery's Fiction
- Skirting the Subject: Pursuing Language in the Works of Adrienne Rich, Susan Griffin and Beverly Dahlen

Finska

Stockholms universitet

- Om det berättade i Volter Kilpis roman *Alastalon salissa*
- Om objektsmarkering vid negation i finskan
- Predikativadverbialet och dess numeruskongruens i finskan
- Östligt eller västligt? Det äldsta ordförrådet i gällivarefinskan och tornedalsfinskan

Umeå universitet

- Finska och icke-finska tillnamn i Nedertorneås kyrkböcker på 1800-talet
- Studier i Mikael Agricolas bibliska företal
- Verbböjningar i jukkasjärvifinskan
- Kvantitativa studier av syntaxen i finsk ungdomslitteratur

Finsk-ugriska språk

ungerska:

Lunds universitet

- The Voice from Without. A Study on the Reception of Georg Brandes in Hungary 1973 - 1927

finska:

Uppsala universitet

- ”Se oli kurja käya koulusa”. Bruket av inre och yttre lokalkasus i sverigefinska skolbarns språk
- Finska participattribut i svensk översättning
- Tornedalsfinska ord ur dialektgeografisk synvinkel
- Spoken Finnish in Urban Sweden
- Simultan tvåspråkighet i svensk-finsk kontext

Fonetik

Lunds universitet

- A Phonetic Study of Emphasis and Vowels in Egyptian Arabic
- Structures prosodiques du suédois et du français. Profils temporels et configurations tonales
- Stress and Prosodic Structure in Greek. A Phonological, Acoustic, Physiological and Perceptual Study
- Tonal Perception in Speech
- Mora and Prosodic Coordination

Umeå universitet

- Swedish Speech Rhythm in a Cross-Language Perspective

Uppsala universitet

- The Perception and Production of Tigrinya Stops

Franska

Umeå universitet

- Le mot chien n’aboie pas. Quand tu vas chez les femmes. Un roman autobiographique de Christian Rochefort analysé à partir de ses œuvres précédentes

Grekiska

Göteborgs universitet

- Syntactic Variation in Greek of the 5th Century A.D.

Stockholms universitet (nygrekiska)

- On the Use of the Perfect and the Pluperfect in Modern Greek
- Present and Aorist Participles in Contemporary Greek Newspapers

Lunds universitet

- Über die Stellung der Enklitika und Qualis-Enklitika bei Pindar und Bachylides
- Myth and Moral Message in Dio Chrysostom. A Study in Dio's Moral Thought, with a Particular Focus on his Attitudes towards Women
- Synesius of Cyrene. A Study in his Personality

Japanska

Stockholms universitet

- Japan's Military Export Policy
- Japan's Quest for a Role in the World. Roles Ascribed to Japan Nationally and Internationally 1969 - 1982

Kinesiska

Stockholms universitet

- Saltationist Socialism. Mao Zedong and the Great Leap Forward 1958
- The Poetry of Chen Jingrong
- The Bowu zhi: An Annotated Translation
- Going against the Tide. On Dissent and Big Character Posters in China
- Southern Song Printing at Hangzhou
- Chinese Achievement, Chinese Aspiration. A Study of Japanese Influence on the Modernisation of the Late Qing Novel
- Lu Xun as a Translator. Lu Xun's Translation and Introduction of Literature and Literary Theory, 1903 - 1936
- Laughable Propaganda: Modern Xiangsheng as Didactic Entertainment
- Han Fei Zi: The Man and the Work

Koreanska

Stockholms universitet

- Korean-Swedish Interlanguage Phonology

Latin

Göteborgs universitet

- Chancery Tradition. Studies in the language of Codex Theodosianus and Cassiodorus' *Variæ*
- Studies on Symmachus' Language and Style
- Petrus Cantor. *Glossae super Genesim. Prologus et Capitula 1 - 3.* Edition critique avec une introduction

Lunds universitet

- Johannes Messenius: *Chronologia Sanctae Birgittae*. A Critical Edition with Introduction and Commentary
- Alfonso of Jaén. His Life and Works with Critical Editions of the *Epistola Solitarii*, the *Informaciones* and the *Epistola Serui Christi*
- Johannes Magnus' Latin Letters. A Critical Edition with Introduction and Commentary
- Unity and Coherence. Studies in Apollonius Rhodius' *Argonautica* and the Alexandrian Epic Tradition

Stockholms universitet

- *Corpus Troporum V*. Les deux tropaires d'Apt, mss 17 et 18. Inventaire analytique des mss. et édition des textes uniques
- *Diarium Vadstenense*. The Memorial Book of Vadstena Abbey. A Critical Edition with an Introduction

Nordiska språk

Göteborgs universitet

- Fish Names of Bohuslän
- Linguistic Adjustment - A Syntactic Analysis of Material from Children's Books
- *Syntaxe du tac au tac*. Contribution à l'étude de la structure syntaxique des conversations
- The Semantics of Swedish Phrasal Verbs and Verbal Particles
- Grammatical Agreement in Swedish

Lunds universitet

- The Indefinite Plural of Neuter Nouns with the Suffix *-e* from about 1300 to about 1750
- *Tryckt hos Salvius*. En undersökning om språkvården på ett 1700-talstryckeri med särskild hänsyn till ortografi och morfologi
- Adjektivets komparation i svenskan. En semantisk beskrivning

- Subordinate Clauses in Young Children's Language
- Graviditetsuttryck i svenskan
- Verbal Syntax and Case in Icelandic In a Comparative GB Approach
- Gå till anfall och falla i sömn. En strukturell och funktionell beskrivning av abstrakta övergångsfraser
- Så-konstruktionen i svenskan. Konstruktionstypen "Om vädret tillåter, så genomföres övningen" i funktionellt grammatiskt perspektiv
- The Icelandic Middle Voice. The Morphological and Phonological Development
- Non-Referential Subjects in the History of Swedish

Stockholms universitet

- Postgirot som språkmiljö. Beskrivning av arbetsplatsen. Språk och kommunikation i arbetet. En beskrivning av arbetsspråket
- Blindness and Child-Adjusted Communication
- Tätmjölk, tätgräs, surmjölk och skyr. En datorstödd ordgeografisk studie över nordiska ord rörande äldre tiders mjölkhushållning
- Ord för höjder och sluttningar i Daga härad. En studie över betydelsen hos två grupper terrängbetecknande appellativ och ortnamnselement
- Engelskan i svensk dagspress
- Regulation of Dialogue. A theoretical model of conversation with an empirical application
- Blindness and the Context of Language Acquisition
- Gotländska växtnamn. Tradition och förnyelse i ett lokalt växtnamnskick
- Lågtyskt och svenskt i Stockholms medeltida tänkeböcker
- Från tjeckiska till svenska. Översättningsstrategier för litterärt talspråk
- Structures in Germanic Prosody. A diachronic study with special reference to the Nordic languages
- Språk, musik och kultur. En studie av hur språkbruket i musikrecensioner speglar kulturella värderingar
- Runor och regionalitet. Studier av variation i de nordiska minnesinskrifterna

Umeå universitet

- Studier över nordsvenska Ortsböcknamn
- Studier över begyggelsenamn i Västerbottens län
- Lokalradiospråk. En studie av tre lokalradiostationers sändningar
- Studier över önamnen i Luëlå skärgård
- Finnskägg, tåtel och sia. Om folkliga namn på gräs

- Våtmarksord i lulemälen. En ordgrupp sedd ur informant- och intervjuarperspektiv
- ”Det är månen att nå...”. En studie i några datorintresserade pojks språk och föreställningsvärld
- Han, hon, den. Genusutvecklingen i svenskan under nusvensk tid

Uppsala universitet

- Medeltida nordiska borg- och sätesgårdsnamn på -holm
- Politikerspråk i könsperspektiv
- Missiones-svenska. Språkbevarande och språkpåverkan i en sydamerikansk talgemenskap
- Yrkesbeteckningar inom hud-,skinn- och läderhantverken i Sverige. En ordhistorisk undersökning
- Jesper Swedbergs Svensk ordabok - bakgrund och tillkomst historia
- Sockenbildning och sockennamn. Studier i äldre territoriell indelning i Norden
- Thorleifs thátr jarlaskálds. Handskriftsstudier i en isländsk kortsaga
- Sats, struktur och perspektiv. Subjektsdiskussioner
- Styckevis och helt. Om styckeindelningens roll i skrivprocessen och bruket av nytt stycke i svenska elevuppsatser
- Hedenvind i tiden. En kvantitativ studie i Gustav Hedenvind-Erikssons litterära språk
- Singular ortnamnsböjning i fornsvenskan. Starkt böjda namn med utgångspunkt från sörmländskt material
- Verben pläga och bruka. Två medellågtyska lånord i svenskan
- Centralsvensk diftongering som satsfonetiskt problem
- Text och tanke. Om skrivstrategier i elevuppsatser
- Mellan två språk. En fallstudie om språkbevarande och språkbyte i Finland
- Bebyggelsenamnen i Våla härad i Uppland
- Språklig variation i grundskoleåldern
- Med svenska som mål. Effekter av två undervisningsprogram på invandrarelevs svenska i skrift
- Täkt, vall och kya. Ord för inhägnade områden vid fåbodar i övre Dalarna
- De appellativa substantivens böjning i Överkalixmålet
- Attityd, interferens, genitivsyntax. Studier i nutida överkalixmål
- Åsrunan. Användning och ljudvärde i runsvenska steninskrifter
- Bara i fokus. En semantisk-syntaktisk studie av bara och dess ekvivalenter i nysvenskt skriftspråk

- De stungna runorna. Användning och ljudvärden i runsvenska stenskrifter
- Innehållsmönster i svenska facktexter
- Vrist – brist – rist. Utvecklingen av gammalt uddljudande wr i nordiska, särskilt svenska, dialekter
- Ortnamn på -ryd i Småland
- Studier över sörmländska sjönamn. Etymologi, namnbildning och formutveckling
- Utvecklingen av gammalt kort a framför ld och nd i svenska dialekter
- Referens och koherens i svenska facktexter
- Skrabbig, och skralig, karsk och katig. En semantisk studie av svenska dialektala adjektiv avseende hälsotillstånd
- Den korta svenska. Om reducerade ordformers inbrytning i skriftspråket under nysvensk tid
- Adjektivet grann i svenska dialekter

Romanska språk

Franska:

Göteborgs universitet

- Correspondance littéraire secrète. 29 juin - 29 décembre 1776
- Correspondance littéraire secrète, 1775 - 1793. Une présentation
- L'itération comme figure rhétorique et stylistique dans le français des XIIe et XIIIe siècles
- Henry Poulaille et la littérature prolétarienne française des années 1930
- Correspondance littéraire secrète 1er janvier - 22 juin 1776
- Le Comte de Creutz. Lettres inédites de Paris 1766 - 1770

Lunds universitet

- La Réception des Mandarins - le roman de Simone de Beauvoir face à la critique littéraire en France
- La Double Conscience. la prise de conscience féminine chez Colette, Simone de Beauvoir et Marie Cardinal
- La Vie de saint Grégoire. Poème normand du XIVe siècle, publié avec introduction, notes et glossaire

Uppsala universitet

- Trois fonctions de l'exil dans les œuvres de fiction d'Albert Camus: Initiation, révolte, conflit d'identité

- La coordination des propositions conditionnelles en français contemporain
- Le "don sombre": Le thème de la mort dans quatre romans de Marguerite Yourcenar
- Jules Lefèvre-Deumier (1797 - 1857) et le mythe romantique du Génie
- L'identification automatique des lexèmes du français contemporain
- Claude-Ferdinand Guillemay du Chesnay dit Rosidor: Les Valets de chambre nouvellistes. Comédie inédite en cinq actes et en prose, écrite à Stockholm vers 1701. Texte établi, présenté et annoté par Mohamed Samy Djelassi
- Le Médecin et la médecine dans le théâtre comique français du XVIIIe siècle
- La conception du temps dans deux romans de Claude Simon
- La préposition *chiés* en ancien français. Etude diachronique et synchronique basée sur un corpus de textes littéraires datant des Xe, XIe, XIIe et XIIIe siècles

Italienska:

Lunds universitet

- Studio sull'uso delle congiunzioni nell'italiano del Novecento

Stockholms universitet

- Ricerche di semantica lessicale contrastiva applicata allo svedese e all'italiano
- Alberto Moravia Romanziere: Le Strutture Narrative. Dagli "Indifferenti" all'"Attenzione"

Uppsala universitet

- La sintassi dei pronomi relativi in italiano moderno. Con particolare riguardo alla concorrenza tra CHE e PREP + CUI/IL QUALE nella proposizione relativa ad antecedente temporale

Spanska:

Göteborgs universitet

- Las técnicas narrativas de Vargas Llosa
- El futuro en *-ré* e *ir a + infinitivo* en español peninsular moderno
- La Narrative breve uruguaya (1830 - 1880). Formas y direcciones
- The Historic Novel within the Art of Fiction in Chile 1843 - 1879

Lunds universitet

- El uso de la forma in RA con valor no-subjuntivo en el español moderno

Stockholms universitet

- Historia del combento de Brigidas de Lasarte
- Federico Garcia Lorca y la cultura de la homosexualidad. Lorca, Dalí, Cernuda, Gil-Albert, Prados y la voz silenciada del amor homosexual
- La Maquina de la Imitación. La analogía en don Quijote y el renacimiento
- Razón y Espíritu. Análisis de la dualidad subyacente en el discurso narrativo de Juan Benet
- El estigma de la falsedad. Un estudio sobre Yo el Supremo de Augusto Roa Bastos
- Crónica de las monjas Brígidas de la Ciudad de México

Uppsala universitet

- Las construcciones condicionales en castellano contemporáneo

Samiska

Umeå universitet

- Om trespråkighet – en undersökning av språkvalet hos samerna i Övre Soppero
- Samiska skolbarns samiska. En undersökning av minoritetsspråksbehärskning i en språkbyteskontext

Semitiska språk

Uppsala universitet

- Archives and Libraries in the City of Assur. A Survey of the Material from the German Excavations

Slaviska språk

Slaviska språk:

Stockholms universitet

- On Church Slavonic Accentuation. The Accentuation of a Russian Church Slavonic Gospel Manuscript from the Fifteenth Century

Uppsala universitet

- Compounds in Contact. A Study in Compound Words with Special Reference to the Old Slavonic Translation of Flavius Josephus' Peri tou Ioudaikou Polemou

Bulgariska:

Göteborgs universitet

- On the Development of the Present Active Participle in Bulgarian

Uppsala universitet

- The Genesis of the Modern Bulgarian Literary Language

Polska:

Lunds universitet

- The Wheel of Polish Fortune. Myths in Polish Collective Consciousness during the First Years of Solidarity

Uppsala universitet

- "... Nápřed i Názd se ogledát". Rozgówori ob wladátelystwo (1663-1666)
- Pokolenie 68. Studium o poezji polskiej lat siedemdziesiątych

Ryska:

Göteborgs universitet

- The Functions and Manifestations of the Border in Valentin Rasputin's "povesti"

Stockholms universitet

- Slavonic Parchment Fragments in Sweden. I. Paroemaron, Triodon, Psalter
- Slavonic Parchment Fragments in Sweden. II. Gospels. Edited with glossary
- Real Estate Transfer Deeds in Novgorod 1609 - 1616. Text and Commentary
- Utan minne inget liv. En analys av Valentin Rasputins "Avsked från Matëra" och cingiz Ajmatovs "Och dagen varar längre än ett sekel"
- An Accentological Study of a 17th Century North Russian Manuscript

Uppsala universitet

- Ephrem the Syrian's Paraenesis. A Contribution to the History of the Slavic Translation
- Expression of Direction with Prefixed Verbs of Motion in Modern Russian. A Contribution to the Study of Prefixal-Prepositional Determinism

- Verben mit der Bedeutung "benutzen" im Russischen. Untersuchung einer lexikalisch-semantischen Gruppe

Serbo-kroatiska:

Stockholms universitet

- Den kroatiske guden Mars. Tillkomsthistoria - stil - genre

Tyska:

Göteborgs universitet

- Das Bild des Juden in der deutschen Literatur im Wandel der Zeitgeschichte
- "Der Schrank seufzt". Metaphoren im Bereich des Verbs und ihre Übersetzung
- Verb und Ellipse im heutigen Deutsch. Zum "Fehlen" verbabhängiger Bestimmungen in Theorie und Praxis
- Bewusstheit, Emanzipation und Frauenproblematik in "Der geteilte Himmel" und drei weiteren Texten von Christa Wolf
- Sinnzusammenhänge. Zur Semantik im Text und im Lexikon

Lunds universitet

- Form und Funktion der Redewiedergabe in einigen ausgewählten historischen Darstellungen
- Der Traum von der Gemeinschaft. Kontinuität und Innovation in Ernst Tollers Dramen
- Weiterführende Nebensätze. Su ihrer Syntax, Semantik und Pragmatik
- Schuldlos schuldig sein. Zur Schuld und Freiheit in Hermann Kants Roman "Der Aufenthalt"
- Das Topik im Deutschen und im Ungarischen,

Stockholms universitet

- "Du Solst wissen es ist aus keinem stein gesogen": Studien zu Jacob Böhmes Aurora oder Morgen Röte im auffgang (sic)
- Frauengestalten im Frühwerk Heinrich Manns. Interpretationen im Werkzusammenhang
- Studien zur Menschwerdungsthematik in Irmtraud Morgners Leben und Abenteuer der Trobadora Beatrice nach Zeugnissen ihrer Spielfrau Laura. Roman in dreizehn Büchern und sieben Intermezzos
- "Mein Vater, mein Vater, Warum hast du mich verlassen?". Männergestalten in deutschsprachiger Frauenliteratur 1973 - 1982

- Studien zur Phonogie des Zweitsprachenerwerbs
- Auf der Suche nach einer Identität. Studien zu Hubert Fichtes Romantetralogie: Das Waisenhaus, Die Palette, Detlevs Imitationen "Grünspan", Versuch über die Pubertät
- Von Dort nach Hier. Zum Prozess der Vermittlung und Aufnahme deutschsprachiger Belletristik in Schweden 1980 - 1988
- Ein treuer Ketzer. Studien zu Manès Sperbers Romantrilogie "Wie eine Träne im Ozean"
- Geniestreich", "Lehrstück", "Revolutionsgestammel". Zur Rezeption des Dramas "Marat/Sade" von Peter Weiss in der Literaturwissenschaft und auf den Bühnen der Bundesrepublik Deutschland, der Deutschen Demokratischen Republik und Schweden
- Kassandrarufo. Studien zu Vorkrieg und Krieg in Christa Wolfs Erzählungen Kindheitsmuster und Cassandra

Umeå universitet

- Frauenaufklärung im Spätmittelalter. Eine philologisch-medizin-historische Untersuchung und Edition des gynäkologisch-obstetrischen GKS.1657 Kopenhagen
- Der grammatische Tigersprung. Studien zu Heimito von Doderers Sprachterminologie

Uppsala universitet

- Zum Hölderlinbild in der Bundesrepublik und der DDR. Anhand ausgewählter Beispiele der produktiven Hölderlin-Rezeption
- "O du armer Luther...". Sprichwörtliches in the antilutherischen Polemik des Johannes Nas (1534 - 1590)
- Zur Geschichte des Frühneuniederdeutschen in Schleswig-Holstein im Spiegel von Gelegenheitsdichtungen des 17. und 18. Jahrhunderts
- Der narrative Diskurs in Christoph Heins "Der fremde Freund"

Högskoleverkets rapportserie

Granskning och bedömning av kvalitetsarbete vid universitet och högskolor

Bilagor:

- *Bilaga 1:*
Vägledning för lärosäten vid bedömning av kvalitetsarbete

- *Bilaga 2:*

Handledning för bedömare av kvalitetsarbete vid universitet och högskolor

Högskoleverkets rapportserie 1995:1 R

Grundskollärarytbildningen 1995

Högskoleverkets rapportserie 1996:1 R

Examenrättsprövning – Utbildning i biodynamisk odling

Högskoleverkets rapportserie 1996:2 R

Tillsynsrapport – Avgiftsfri utbildning

Högskoleverkets rapportserie 1996:3 R

Examenrättsprövning – Konstnärlig kandidat- och magisterexamen

Högskoleverkets rapportserie 1996:4 R

Examenrättsprövning – Kyrkomusikalisk utbildning vid Sköndalsinstitutet

Högskoleverkets rapportserie 1996:5 R

Kvalitetsarbete vid universitet och högskola

Högskoleverkets rapportserie 1996:6 R

Vårdutbildningar i högskolan – En utvärdering

Högskoleverkets rapportserie 1996:7 R

Årsrapport för universitet och högskolor 1994/95

Högskoleverkets rapportserie 1996:8 R